

Regional lägesbild

Om livsvillkor, brott, narkotika samt
otrygghet i Stockholms län 2022

Denna rapport är framtagen av Länsstyrelsen i Stockholms län, Region Stockholm, Polismyndigheten Region Stockholm, Tullverket, Kriminalvården, kommunerna i Stockholms län företrädda av Stockholms stad, Botkyrka, Sollentuna och Upplands Väsby samt organisationen Samverkan Stockholmregionen (SSR).

Per-Olof Hallin, seniorprofessor, Urbana studier, Malmö universitet, har deltagit med expertkunskaper kring analys av livsvillkor, brottslighet och otrygghet.

För mer information kontakta
Länsstyrelsen Stockholm, enheten för social utveckling
Tfn: 010-223 1000

Bildkälla: "Demografiska statistikområden i Stockholms län"
Bearbetningar © Länsstyrelsen Stockholm, övrig geodata © SCB

Utgivningsår: 2022

ISBN: 978-91-7937-198-2

Förord

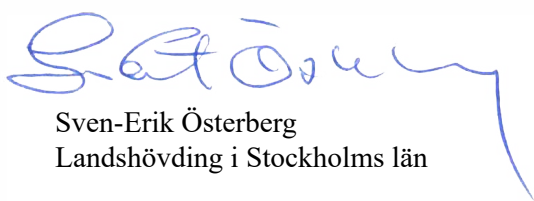
Ett län mindre påverkat av brott förutsätter medverkan av många aktörer. Lägesbilden är resultatet av en bred samverkan i Stockholms län och ett avstamp för det fortsatta arbetet.

I december 2021 sammankallade Länsstyrelsen i Stockholms län en regional styrgrupp för brotts- och drogförebyggande arbete. Bakgrunden till initiativet var en situation där den grova brottsligheten och nätverksproblematiken fått en oacceptabel samhällspåverkan bottenad i en djupgående problematik. Det finns en gemensam vilja hos länets aktörer att påverka brottsutvecklingen. Styrgruppen syftar till att genom stärkt samverkan öka kraften i det läns-gemensamma arbetet att förebygga brott och öka tryggheten.

Under styrgruppens första verksamhetsår beslutades om två läns-gemensamma insatser, Öppna drogsener (ÖDS) samt en årlig regional lägesbild. Syftet med projektet ÖDS är att en stärkt regional samverkan kraftigt ska reducera antalet öppna drogsener.

Den årliga strategiska lägesbilden syftar till att identifiera problemområden som vinner på utvecklad samverkan mellan lokala och regionala aktörer. Lägesbilden ger övergripande uppgifter per kommun och för länet i sin helhet. Den innefattar livsvillkor, brott i offentlig miljö, narkotika samt otrygghet. Kommuner kan använda lägesbilden, tillsammans med kartverket i det brottsförebyggande arbetet. Förhoppningen är att de ska fungera som en grund för kunskapsbaserade beslut om regionala inriktningar och gemensamma insatser.

Stockholm november 2022

Sven-Erik Österberg
Landshövding i Stockholms län

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Bakgrund	7
Mål och syfte	7
Metod och genomförande	8
Livsvillkor	9
Sammanfattning livsvillkor.....	9
Livsvillkor i Stockholms län.....	10
Livsvillkor i Stockholms län – en diskussion	12
Brottslighet	14
Sammanfattning brottslighet	14
Brottslighet i Stockholms län.....	15
Livskvalitetsbrott.....	15
Grova brott	18
Strategiska brott.....	20
Brottslighet i Stockholms län – en diskussion.....	20
Narkotika	22
Sammanfattning narkotika.....	22
Ungas drogvanor	23
Vuxnas drogvanor	24
Vårdkontakter avseende narkotika och läkemedel	24
Narkotikarelaterad dödlighet.....	25
Narkotikarelaterad brottslighet.....	26
Narkotika i Stockholms län – en diskussion	27
Otrygghet	28
Sammanfattning otrygghet.....	28
Otrygghet i offentlig miljö.....	29
Otrygghet i Stockholms län – en diskussion.....	36
Slutsatser och diskussion	37
Stora skillnader i livsvillkor, brottslighet och otrygghet	37
Typområden	38
Slutsatser utifrån mål och syfte	39
Rekommendationer	40
Referenser	41

Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att genom analys, sammanställning och visualisering av data gemensamt identifiera brottsområden och platser som vinner på utvecklad samverkan mellan lokala och regionala aktörer. Målet är att utforma en modell för en återkommande, årlig jämförbar strategisk lägesbild av utvecklingen kring brott, droger, otrygghet och kopplingen till risk- och skyddsfaktorer.

I rapporten kartläggs livsvillkor, brottslighet, narkotikaanvändning och otrygghet i Stockholms län. Genom ett kartverktyg visualiseras situationen i olika delar av länet. Av resultaten framgår att brottslighet och otrygghet är ojämnt fördelade i länet, vissa platser och områden är mer brottsutsatta och otrygga än andra. Det finns även skillnader avseende hur olika befolkningsgrupper påverkas.

- ▶ Majoriteten av områdena i Stockholms län präglas av goda livsvillkor, i dessa har påverkan av brottslighet och otrygghet varit lägre än i områden med sårbara livsvillkor. En stor andel av befolkningen som bor i områden med sårbara livsvillkor har utländsk bakgrund. Generellt har livsvillkoren förbättrats något sedan 2013, men skillnaderna mellan områdena har bestått eller ökat fram till 2019.
- ▶ Brottsområden som i hög grad påverkar människors känsla av trygghet benämns som livskvalitetsbrott. Dessa har minskat något över tid men den geografiska spridningen är alltså påtaglig. Av de 50 basområden som Polisen använder sig av och som har högst antal livskvalitetsbrott finns 19 (38 procent) i Stockholms innerstad. Livskvalitetsbrotten har en tydlig koppling till centrumområden och trafiknoder.
- ▶ Dödligt våld har ökat med 70 procent i Stockholm mellan 2010–2021. En allt större andel utgörs av skjutningar och kan hänföras till konflikter mellan kriminella nätverk. Hälften av de grova brotten (mord, dråp, grov misshandel, rån och våldtäkt) återfinns i 9 procent av basområdena.
- ▶ Otryggheten i länet har ökat under den senaste tioårsperioden, år 2021 uppgav 42 procent att de någon gång känt sig otrygga i sitt bostadsområde kvällstid. Skillnaden är stor mellan olika områden men även mellan olika befolkningsgrupper. Otryggheten är högst bland kvinnor, unga, personer med utländsk bakgrund samt boende i flerfamiljshus. År 2021 uppgav 30 procent att de avstått aktivitet på grund av rädsla för att utsättas för brott. Detta tydliggör att brottsligheten får konsekvenser i form av rädsla som begränsar många människors möjlighet att leva det liv man önskar. Även detta varierar stort mellan områden och befolkningsgrupper. Vidare finns det stora skillnader mellan kommunerna vad gäller otrygghet i kollektivtrafiken.

- ▶ Ungdomars drogvanor har legat på ungefär samma nivå de senaste decennierna trots att tillgängligheten till narkotika har ökat som en följd av fler digitala och fysiska marknadsplatser. Det saknas tydliga underlag för att bedöma användningen av narkotika hos vuxna samt narkotikamarknadens omfattning i allmänhet.

Fem geografiska typområden med olika brotts- och otrygghetsproblematik har identifierats: (1) innerstads- och centrumproblematik, (2) problematik knuten till utsatta områden, (3) områden med riskproblematik, (4) transportnodsproblematik, (5) områden med låg eller ingen brottsproblematik.

Fem viktiga brottsområden att smaverka kring har identifierats: (1) dödligt våld med särskilt fokus på skjutvapenvåld, (2) narkotika och öppna drogscener, (3) kriminella nätverk, (4) socialt och brottsförebyggande arbete, (5) otrygghet i bostadsområden, kollektivtrafik och transportnoder.

Rekommendationerna är att:

- ▶ Kartlägg mer noggrant användningen av och marknaden för narkotika i Stockholms län.
- ▶ Genomför en årlig samägd trygghetsundersökning i länet som möjliggör analys på lokal nivå.
- ▶ Lyfta in brottsförebyggande perspektiv i arbetet med en kommande regional utvecklingsplan för Stockholms län (RUFS) samt i kommande översiktsplaner.

Inledning

Bakgrund

I slutet av år 2021 bildades en regional strategisk styrgrupp kring brottsförebyggande och ANDTS-frågor (alkohol, narkotika, doping, tobak och spel om pengar) på initiativ av Sven-Erik Österberg, landshövding i Stockholms län. Syftet var att fatta beslut om gemensamma prioriteringar och skapa förutsättningar för samordning av länets resurser för att uppnå ökad trygghet, minskad brottslighet och minskade hälsoeffekter/skadeverkningar av ANDTS.

Deltagande parter i arbetet var de högsta företrädarna för Länsstyrelsen i Stockholms län, Region Stockholm, Polismyndigheten Region Stockholm, Tullverket, Kriminalvården, kommunerna i Stockholms län företrädade av Stockholms stad, Botkyrka, Sollentuna och Upplands Väsby samt organisationen Samverkan Stockholmregionen (SSR)

Att skapa en gemensam strategisk lägesbild¹ var ett av styrgruppens initiala beslut, tillsammans med ett projekt för att minska antalet öppna drogsener.

Länsstyrelsen i Stockholms län utsågs att leda projektet. En lägesbildsgrupp bildades med representation från samtliga aktörer och ett första möte hölls i mars 2022.

Mål och syfte

Styrgruppen beslutade om mål och syfte med lägesbildsarbetet.

MÅL:

Att utforma en modell för en återkommande, årlig jämförbar strategisk lägesbild av utvecklingen kring brott, droger och kopplingen till risk- och skyddsfaktorer

SYFTE:

Att genom analys, sammanställning och visualisering av data gemensamt identifiera brottsområden och platser som proaktivt vinner på utvecklad samverkan mellan lokala och regionala aktörer och erbjuda incitament för utveckling.

¹ Definition av strategisk lägesbild: Underlag för en gemensam förståelse av strukturella förhållanden för ett geografiskt område och vid ett visst tillfälle, se Gynne m.fl. (2021)

Förutom ovanstående uttrycktes även förväntan om en utvecklad samverkansprocess mellan de berörda aktörerna och deras respektive medarbetare. Uppdraget skulle hållas på en överblickbar nivå och inte bli för omfattande. Data skulle presenteras så att jämförelser mellan områden/kommuner tydligt framgår.

Metod och genomförande

För att ge en övergripande bild av situationen i länet valdes en kartbaserad lösning för att visualisera data över livsvillkor, otrygghet och brottsutsatthet inom olika kategorier. Fokus ligger på brott i offentlig miljö.² Data från olika områden har slagits samman och indexerats för att möjliggöra färgsättning på så småskalig geografisk nivå som möjligt. Förhoppningen är att detta ska ge en överblick av var i länet olika problem koncentreras. I lägesbilden presenteras även ett antal diagram med jämförelser mellan kommuner och utveckling över tid för att komplettera kartbilderna. För narkotikaområdet saknas dock tillförlitliga data för kartvisualisering.

Det är viktigt att betona att den metod som använts i denna rapport avser erbjuda en vägledande strategisk regional lägesbild och inte bör ses som en heltäckande bild av varje område på kartan. Rapporten kompletteras med en bilaga som mer utförligt beskriver respektive problemområde. För att därutöver välja åtgärder, prioriteringar och göra lokala analyser behöver kartläggningen kompletteras med lokal kunskap och tolkning.

Analys med hjälp av karta

Med hjälp av kartbilder över livsvillkor, brott och otrygghet går det att få en första uppfattning av läget, vilken kan fördjupas på kommunal och lokal nivå samt aggregeras till en övergripande länsnivå. Den interaktiva kartan nås genom följande länk:

[Regional lägesbild livsvillkor, brott, narkotika & otrygghet](#)³

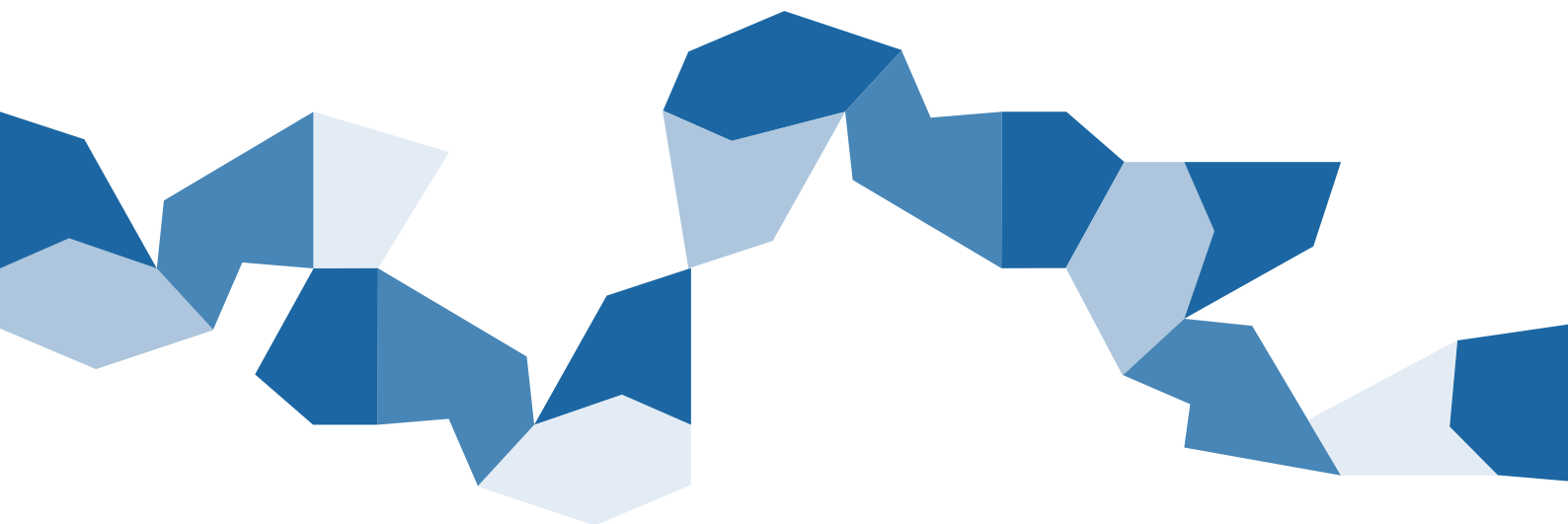
Exempel på användning av kartverktyget:

- ▶ Ett utvalt område undersöks utifrån kartlagren. Hur ser förekomsten av livsvillkor, brott och otrygghet ut? Vad säger det om vilka åtgärder som behöver genomföras?
- ▶ Hur ser skillnaden ut mellan områden inom en kommun? Antingen inom ett kartlager eller genom en kombination av flera? Finns det områden som sticker ut, stämmer det överens med vad man tidigare har trott?

Förhoppningen är att lägesbilden ska kunna bidra till att identifiera geografiska områden där åtgärder behöver vidtas eller där en mer fördjupad analys bör genomföras. Olika data har olika geografisk upplösning men förhoppningen är att sådana kartbilder tillsammans ska kunna användas på ett sätt som inte har gjorts tidigare. Användandet av karta kan bidra till en kognitiv process för att diskutera möjliga orsaker och ta fram åtgärder anpassade till olika områdets specifika förhållanden.

² För val av material och rapportens avgränsningar, se bilaga

³ <https://storymaps.arcgis.com/collections/8b89cbe67c354d2bb6f2215241f7f218>

Livsvillkor

Sammanfattning livsvillkor

Livsvillkor⁴ påverkar människors möjligheter att utvecklas och leva fullgoda liv. I avsnittet redovisas livsvillkor i Stockholms län, sammanfattningsvis:

- ▶ Det är stora skillnader i livsvillkor mellan boende i Stockholms län.
- ▶ Det finns en tydlig geografisk uppdelning mellan befolkningsgrupper med olika livsvillkor.
- ▶ En majoritet av befolkningen i Stockholms län lever under goda eller mycket goda livsvillkor.
- ▶ I de demografiska statistikområden (DeSO⁵) där en hög andel av de boende har sårbara livsvillkor bodde det 613 900 personer år 2019, motsvarande 26 procent av länets befolkning.
- ▶ Det finns en samvariation mellan ekonomisk utsatthet och utländsk bakgrund.
- ▶ Spridningen av livsvillkor har varit relativt stabil under perioden 2013 till 2019.

4 Det finns olika begrepp för att beskriva de förutsättningar och resurser människor lever med, t.ex. livsvillkor, levnadsstandard och levnadsförhållanden. I denna rapport används begreppet livsvillkor, definierat som ”de resurser, relationer och förhållanden som påverkar individers (och grupper) förutsättningar att fullt ut kunna utveckla sina förmågor (kapaciteter)”, Hallin och Westerdahl, (2020)

5 Statistiska centralbyråns demografiska statistikområden (DeSO). Ett DeSO omfattar mellan 700 och 2 700 invånare. Gränserna är där möjligt dragna med hänsyn till geografiska förutsättningar, de följer t.ex. ofta vägar och vattendrag (SCB, 2022).

Livsvillkor i Stockholms län

Livsvillkor och välfärd

Livsvillkor påverkar människors möjligheter att utvecklas och leva fullgoda liv. Olikheter i livsvillkor påverkar hälsa, medellivslängd, studieresultat, valdeltagande, och utsatthet för brott. De inverkar i stor utsträckning på människors grundläggande materiella och fysiska trygghet.⁶

Livsvillkor och områdestyper

Utifrån ett livsvillkorsindex⁷ baserat på förhållanden i demografiska statistikområden (DeSO) har Stockholms län delats in i sex områdestyper:

- ▶ Områdestyp 1, 2 och 3: Sårbara livsvillkor
- ▶ Områdestyp 4 och 5: Genomsnittligt till goda livsvillkor
- ▶ Områdestyp 6: Mycket goda livsvillkor

Tabell 1. Personer (antal), DeSO i länet (andel) och befolkning (andel), efter områdestyp

Områdestyp	Antal personer	DeSO (%)	Befolkning (%)
1-3	614 000	25	26
4-5	1 700 000	74	73
6	29 000	<1,5	1

Geografisk fördelning av livsvillkor

Den geografiska fördelningen av livsvillkor i Stockholms län är uppdelad, vilket framgår i kartverktyget (se Figur 1). Områden med sårbara livsvillkor är främst koncentrerade till områden i länets nordvästra och sydvästra delar. I länets centrala, nordöstra, östra och till viss del västra delar finns flera områden där en stor andel av befolkningen har goda livsvillkor.

Det är stor skillnad mellan olika gruppers boende- och livsvillkor i Stockholms län. Ungefär 600 000 personer bor i områden som präglas av låga inkomster och sårbara livsvillkor. Dessa personer bor företrädesvis i hyreslägenheter i ytterförort och 24 procent är under 19 år. Allt färre med låga inkomster bor i innerstan eller närförort. Det motsatta gäller för dem med goda inkomster och livsvillkor, vilka företrädesvis bor i innerstan, villaförorter och blandade områden i nordost.⁸

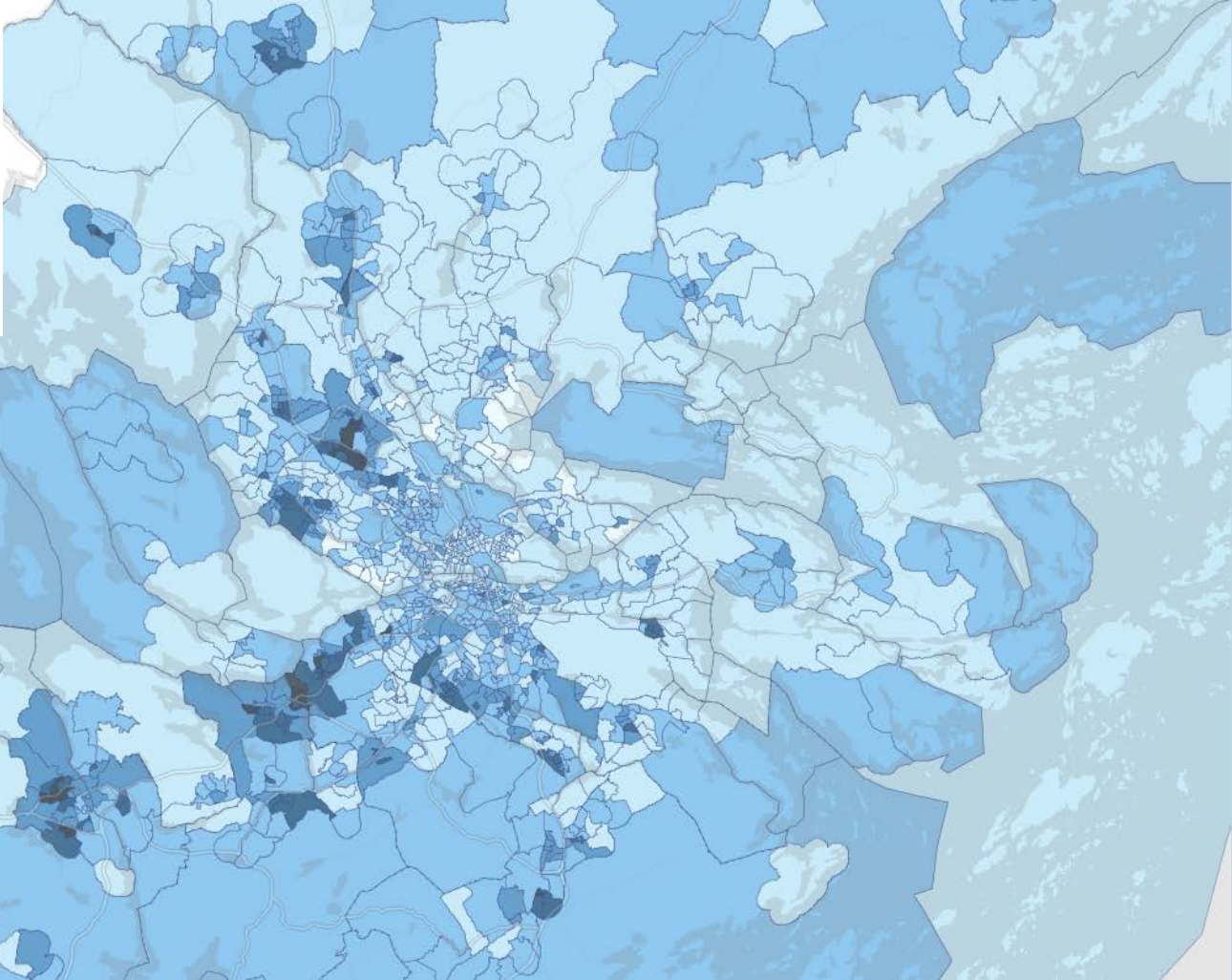
6 Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, 2015–2017; SOU 2016:55, SOU 2017:47, Brå 2018:9; Hallin, 2020:76; Gerell (2020:133)

7 För beräkning av livsvillkorindex se Bilaga.

8 Andersson och Kährlik (2015)

Index för livsvillkor (inkl. indikatorer)

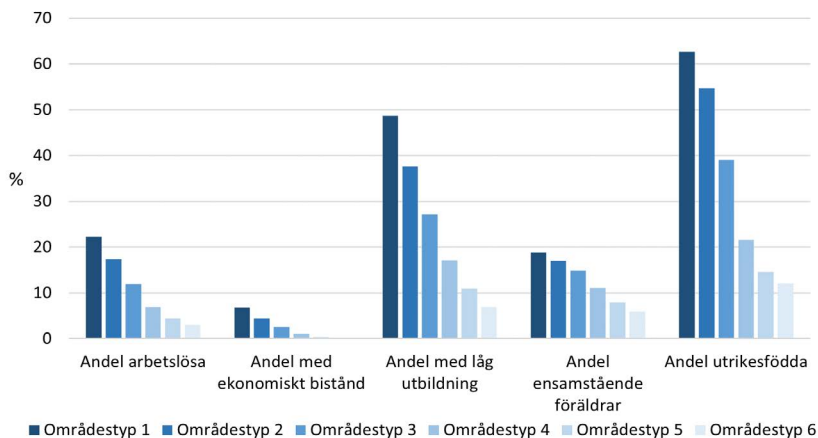
Index Levnadsvillkor

Figur 1. Index för livsvillkor i Stockholms län, 2021

Stora skillnader i livsvillkor

Av Figur 2 framgår skillnader i fem av indikatorerna som ligger till grund för livsvillkorindexet (övriga indikatorer visas i bilaga). Resultaten visar på stora skillnader mellan de olika områdestyperna för samtliga fem indikatorer. Områdestyp 1 har högst frekvens av samtliga indikatorer. Fördelningen följer därefter en gradient (lutningskurva), där varje steg upp på indexet är förknippat med en lägre förekomst för varje indikator. För medianinkomst och boyta går motsvarande gradienter i motsatt riktning, där varje steg upp på indexet svarar mot en högre genomsnittlig inkomst och en större genomsnittlig boyta (se bilaga).

Figur 2. Fem indikatorer för att mäta livsvillkor. Genomsnittliga värden för respektive områdestyp i Stockholms län år 2019

Livsvillkor över tid

För att kunna analysera i vilken mån olikheter mellan olika DeSO i länet har förändrats över tid har ett motsvarande index och områdestyper skapats baserade på data från år 2013. Fördelningen av de olika områdestyperna är överlag lik mellan 2013 och 2019. Det finns inga tydliga tecken på att spridningen i livsvillkor mellan DeSO i länet skulle ha ökat eller minskat betydligt under perioden (se bilaga för figur med resultat från 2013). Viktigt att notera är dock att det inte utesluter att villkoren för specifika områden kan ha förändrats.

Andelen som fått ekonomiskt bistånd har minskat under perioden, främst i områdestyp 1, 2 och 3. Andelen med förgymnasial utbildning har minskat i alla områdestyper men mest i områdestyp 2, 3 och 4. Andelen ensamstående föräldrar har ökat något och då främst i områdestyp 1. Slutligen har andelen utrikesfödda ökat i alla områdestyper, men mest i områdestyp 3 och 4.

Stor samvariation av livsvillkor i utsatta områden

Det finns en stor samvariation av olika aspekter av livsvillkor i de olika områdestyperna. Sannolikheten att ha varit arbetslös vid något tillfälle det senaste året, eller att endast ha förgymnasial utbildning, är mer än sju gånger så hög i områdestyp 1 jämfört med i områdestyp 6. Andelen utrikesfödda personer är mer än fem gånger så hög i områdestyp 1 som i områdestyp 6. Den största skillnaden rör dock andelen som fått ekonomiskt bistånd det senaste året, andelen är 68 gånger så hög i områdestyp 1 som i områdestyp 6. Skillnaden beror i hög grad på att det är mycket ovanligt att ha tagit emot ekonomiskt bistånd bland boende i områdestyp 6.

Livsvillkor i Stockholms län – en diskussion

Det finns stora skillnader i livsvillkor mellan bostadsområden i Stockholms län. Skillnaderna är betydande för samtliga av de indikatorer som används för att beräkna livsvillkor.

Flera av indikatorerna mäter ekonomiska förhållanden och visar på en ekonomisk boendesegregation. De stora skillnaderna i andel utrikesfödda mellan områdena visar också på en betydande etnisk boendesegregation, något som framför allt gäller för dem med låga inkomster.⁹ Motsatt utveckling finns hos gruppen med höga inkomster. Där minskar den etniska segregationen.¹⁰ Att vara utrikesfödd är dessutom förknippat med en förhöjd risk för en rad sociala problem.¹¹

Lika slående som skillnaderna mellan områden avseende enskilda indikatorer, är att gradienten för dem är så likformig. Det vill säga, resultaten pekar på att det finns en betydande ansamling av olika typer av sociala problem och utmaningar i områden med sårbara livsvillkor jämfört

9 Andersson och Kährrik (2015), Haandrikman m.fl. (2021).

10 Ibid.

11 Fors m.fl. (2019)

med de andra områdestyperna. Detta innebär att användandet av enskilda indikatorer för att jämföra och klassificera områden riskerar att leda till en underskattning av såväl den totala ojämlikheten vad gäller livschanser mellan olika områden som av komplexiteten i de sociala skillnaderna mellan olika typer av bostadsområden. Därför är det viktigt att ta fram ett sammantaget livsvillkorindex.

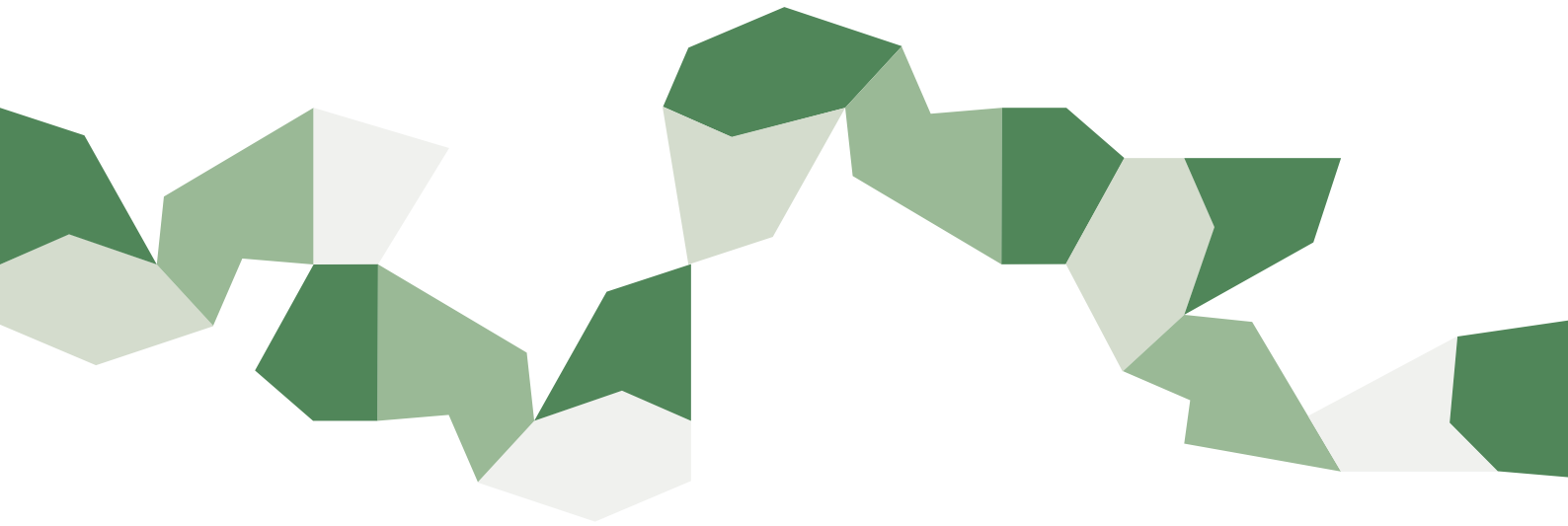
Det mest slående resultatet av jämförelsen mellan olika områdestyper åren 2013 och 2019 är att mönstren är relativt stabila. Fördelningen av livsvillkorsindexet förändras inte påtagligt mellan mätillfällena. Även om vissa förändringar skett under perioden har de ingen entydig riktning där vissa områden systematiskt gynnats eller missgynnats av utvecklingen. Några förändringar kan dock ha haft särskild bäring för områden med många hushåll med sårbara livsvillkor:

- ▶ Andelen personer som fått ekonomiskt bistånd det senaste året har minskat totalt sett i länet, vilket speglar utvecklingen i hela landet.¹² Minskningen var störst i områdestyp 1, den typ där störst andel får ekonomiskt bistånd.
- ▶ Andelen ensamstående föräldrar har ökat oproportionerligt mycket i områdestyp 1, jämfört med i andra områdestyper. Ensamstående mammor med utländsk bakgrund kan vara en särskilt sårbar grupp.
- ▶ Andelen lågutbildade har minskat generellt, men i mindre utsträckning i områdestyp 1. Generellt är utbildning en faktor som påverkar förvärvsfrekvens och inkomst.
- ▶ Andelen utrikesfödda har ökat i alla områdestyper, men mest i områdestyp 3 och 4. Det kan bero på en ökad social rörlighet och/eller ökad andel inflyttad välutbildad arbetskraft med utländsk bakgrund.¹³

Sammantaget har spridningen av livsvillkor i länet varit relativt stabil under perioden 2013–2019. Trots det har det skett vissa förändringar som det finns anledning att fortsätta bevaka framgent. Särskilt viktigt är att analysera den omflyttning som sker när hushåll får en förbättrad ekonomisk situation.

¹² Socialstyrelsen (2021).

¹³ Se även Andersson och Kährrik (2015).

Brottslighet

Sammanfattning brottslighet

Brottslighet påverkar människors vardagsliv och trygghet. I detta avsnitt presenteras utvecklingen av ett antal brottstyper för Stockholms län.

Sammanfattningsvis noteras att:

- ▶ Antalet anmälda brott ligger på en relativt stabil nivå i Polisregion Stockholm (Stockholms och Gotlands län) sedan 2015. Det totala antalet anmälda brott per invånare har sjunkit med cirka 9 procent.
- ▶ Totalt polisanmäldes drygt 227 000 livskvalitetsbrott år 2021¹⁴, en minskning med 3 procent jämfört med år 2020. Stockholms stad har flest livskvalitetsbrott per invånare medan Vaxholm har minst med drygt 15 procent av Stockholm stads antal.
- ▶ Skadegörelse och fordonsbrott dominerar livskvalitetsbrotten i samtliga kommuner. Andelen narkotikabrott varierar kraftigt mellan kommunerna.
- ▶ Av de 50 basområden som har högst antal livskvalitetsbrott finns 19 områden (38 procent) i Stockholms innerstad.
- ▶ Dödligt våld har ökat i Stockholm under en längre tid. Sedan 2010 har det ökat med närmare 70 procent till år 2021. Allt större andel utgörs av skjutningar och kan hänföras till konflikter mellan kriminella nätverk.
- ▶ Sett till mord och dråp, grov misshandel, rån respektive våldtäkt står 9 procent av basområdena för 50 procent av de grova brotten.

14 Trygghetskommissionen i Stockholm (2020) Omfattar cirka 100 brottskoder.

Brottslighet i Stockholms län

Olika brottstyper

I detta avsnitt används följande indelning av brottstyper:¹⁵

- ▶ Totala antalet anmälda brott. Samtliga brott som har anmälts till Polismyndigheten.
- ▶ Livskvalitetsbrott som omfattar beteenden och ageranden som påverkar individens trygghet i vardagen.
- ▶ Grova brott som omfattar mord, dråp, våldtäkt, rån och misshandel.
- ▶ Strategiska brott som utgörs av ungdomars första lagföring och som starkast indikerar att de kommer att utveckla en kriminell livsstil.¹⁶

Antal anmälda brott

Antalet anmälda brott i Stockholms län varierar över tid. Jämfört med år 2015 har antalet anmälda brott i Polisregion Stockholm legat på en relativt stabil nivå men med en viss minskning år 2021 (se Figur 3).¹⁷ Med hänsyn till befolkningsökningen i Stockholms län (drygt 180 000 personer sedan 2015) har antalet anmälda brott per person sjunkit med cirka 9 procent.¹⁸ Det är främst stöld och rån som minskar medan skadegörelse är den brottskategori som ökar mest. Andra brott som tydligt ökar i antal är bedrägerier, brott mot liv och hälsa samt brott mot narkotikastrafflagen. Efter att tidigare ha minskat under en lång period ökar det dödliga våldet sedan 2012 och ligger år 2021 på samma nivå som i början på 1990-talet.¹⁹ (Se Figur 8.)

Livskvalitetsbrott

Livskvalitetsbrott i Stockholms län

Livskvalitetsbrotten delas in i 10 brottskategorier där den största kategorin är skadegörelse och den minsta är våldtäkt utomhus (se Figur 4). Totalt polisanmäldes drygt 227 000 livskvalitetsbrott år 2021. Det är en minskning med 3 procent jämfört med år 2020. Fordonsbrott och rån har den största procentuella minskningen.

Livskvalitetsbrott per kommun

Det är stor skillnad mellan länets 26 kommuner avseende antalet livskvalitetsbrott (se Figur 5). Stockholms stad har flest livskvalitetsbrott per invånare medan Vaxholm endast har drygt 15 procent av Stockholm stads

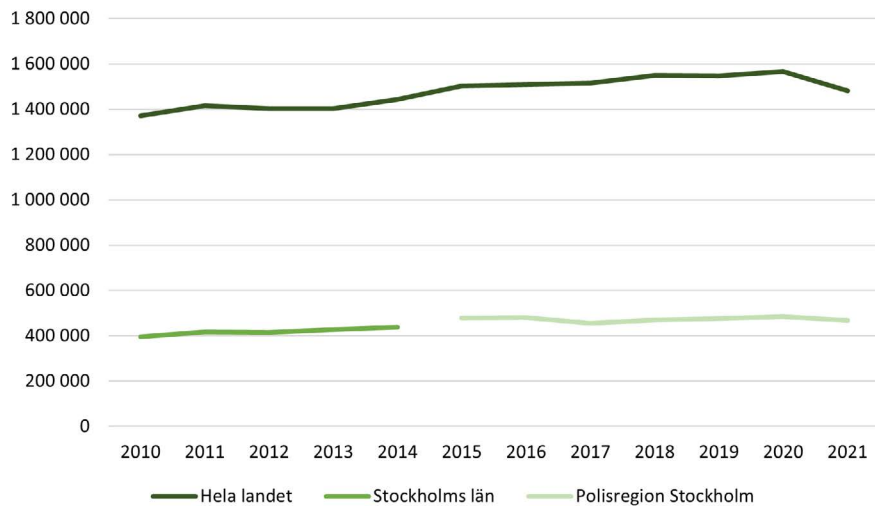
15 Det finns olika metoder för att dela in brott och bedöma dess konsekvenser. Brottsskadeindex (Crime Harm Index) och signalbrott och två exempel. Här har en enklare indelning i livskvalitets-, grova och strategiska brott använts.

16 Se Brå <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2021-04-13-strategiska-brott-bland-ungdomar-pa-2010-talet.html>

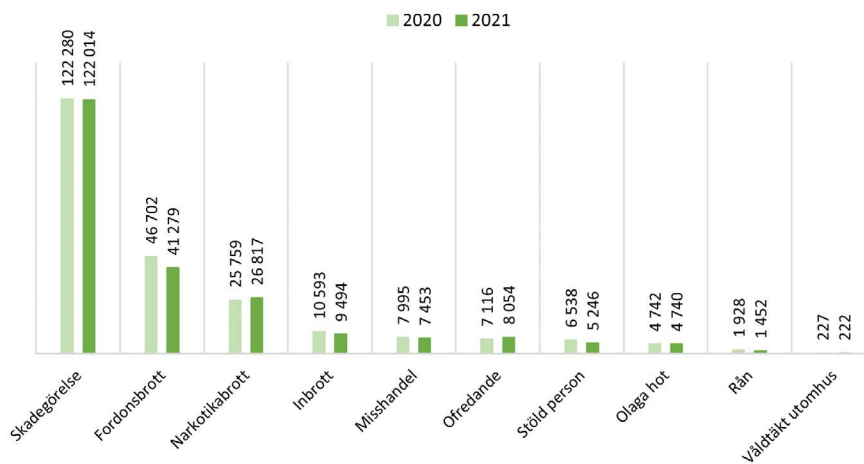
17 I Polisregion Stockholm ingår Gotland.

18 Hänsyn har tagits till att Gotland ingår i Polisregion Stockholm.

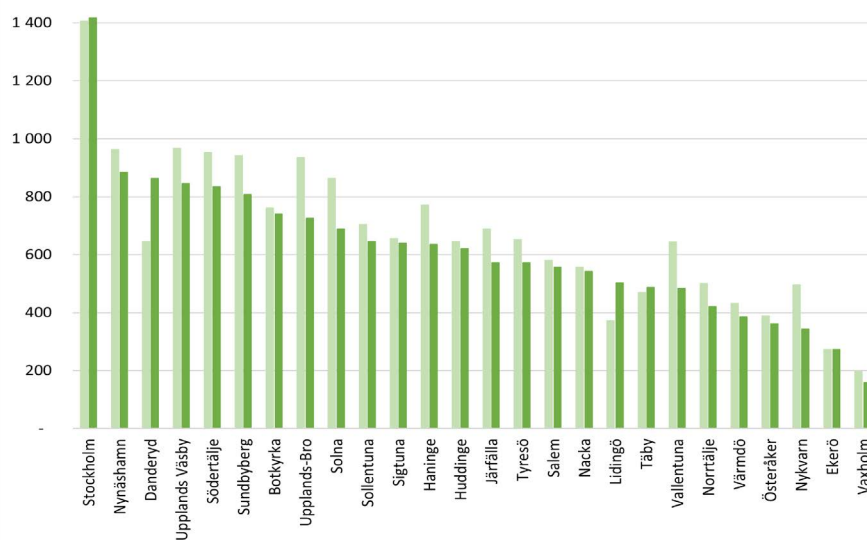
19 Räknat per 100 000 invånare.

Figur 3. Antal anmälda brott i riket, Stockholms län 2010–2014 och Polisregion Stockholm (Stockholms och Gotlands län) 2015–2021, Källa: Brå

Figur 4. Livs kvalitetsbrott i Stockholms län 2020, 2021. Källa: Polismyndigheten

Figur 5. Polisanmälda livs kvalitetsbrott år 2021 och 2020 per 10 000/invånare i länets 26 kommuner

antal. Jämfört med år 2020 har 4 kommuner haft en ökning år 2021. Det är främst skadegörelsebrott som står för ökningen. De kommuner som haft en ökning är Danderyd, Ekerö, Lidingö och Salem. Se Figur 5, till vänster.

Sett till den relativa fördelningen av livskvalitetsbrott dominerar skadegörelse och fordonsbrott i samtliga kommuner (se bilaga). Andelen narkotikabrott varierar kraftigt mellan kommunerna.

Livskvalitetsbrott – kommunjämförelse

Ett annat sätt att jämföra kommuner är att ranka och färgsätta dem i relation till varandra (se tabell 2). Varje år ges de nio kommunerna med lägst antal livskvalitetsbrott grön färg, de åtta i mitten gul och de nio med högst antal orange. Då färgsättningen sker relaterat till länets övriga kommuner kan en kommun ha en negativ utveckling över tid (dvs. fler anmälda livskvalitetsbrott) samtidigt som färgsättningen går från orange till gul.

Tabell 2. Kommunjämförelse avseende livskvalitetsbrott, Polisregion Stockholm.

Totalt anmälda livskvalitetsbrott

Kommun	2021	2020
Vaxholm	190	234
Nykvarn	392	556
Ekerö	793	789
Salem	956	980
Vallentuna	1 659	2 199
Österåker	1 736	1 811
Värmdö	1 779	1 960
Upplands-Bro	2 242	2 815
Lidingö	2 415	1 784
Nynäshamn	2 589	2 771
Norrtälje	2 715	3 176
Tyresö	2 813	3 164
Danderyd	3 831	2 106
Sigtuna	3 211	3 235
Täby	3 587	3 409
Upplands Väsby	4 026	4 566
Sundbyberg	4 315	4 959
Järfälla	4 748	5 577
Sollentuna	4 823	5 212
Solna	5 802	7 187
Nacka	5 847	5 917
Haninge	6 072	7 209
Botkyrka	7 036	7 214
Huddinge	7 073	7 290
Södertälje	8 431	9 528
Stockholm	138 690	137 541

Anmälda livskvalitetsbrott / 10 000 inv

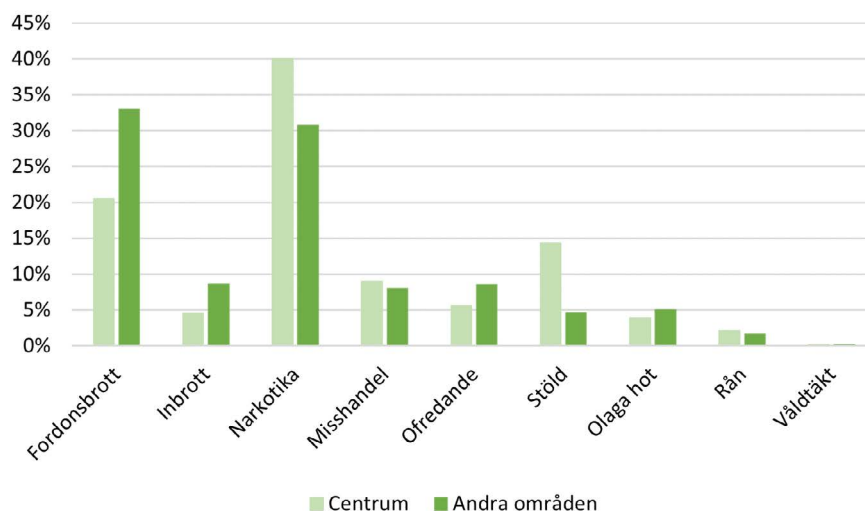
Kommun	2021	2020
Vaxholm	159	197
Ekerö	273	273
Nykvarn	343	496
Österåker	362	389
Värmdö	385	432
Norrtälje	420	500
Vallentuna	484	644
Täby	487	469
Lidingö	502	372
Nacka	542	557
Salem	557	581
Tyresö	573	651
Järfälla	573	688
Huddinge	621	645
Haninge	636	772
Sigtuna	640	655
Sollentuna	645	705
Solna	688	863
Upplands-Bro	726	935
Botkyrka	741	761
Sundbyberg	808	942
Södertälje	835	953
Upplands Väsby	846	967
Danderyd	863	644
Nynäshamn	884	963
Stockholm	1 417	407

Anmälda livskvalitetsbrott exklusive skadegörelse / 10 000 inv

Kommun	2021	2020
Vaxholm	153	144
Ekerö	167	194
Vallentuna	208	251
Lidingö	209	186
Österåker	228	288
Täby	232	281
Värmdö	245	273
Nykvarn	246	300
Nacka	282	307
Danderyd	287	312
Nynäshamn	296	387
Norrtälje	329	373
Sollentuna	329	367
Sigtuna	368	400
Upplands Väsby	372	418
Sundbyberg	375	447
Salem	377	363
Huddinge	386	497
Upplands-Bro	386	412
Tyresö	393	385
Haninge	402	401
Botkyrka	404	439
Järfälla	413	461
Solna	417	489
Södertälje	473	450
Stockholm	568	600

Livskvalitetsbrott på karta

Livskvalitetsbrott visar på stora geografiska skillnader (se kartverktyg²⁰). Det gäller oavsett om skadegörelsebrotten räknas in eller inte. Om skadegörelse räknas bort finns de 7 områden som har flest livskvalitetsbrott i hela Stockholmsregionen i Stockholms innerstad. Av de 50 basområden som har högst antal livskvalitetsbrott finns 38 procent i Stockholms innerstad (se bilaga). Narkotikabrott, misshandel, stöld och rån är mer förekommande i centrumområden. Fordonsbrott, inbrott, ofredande och olaga hot är vanligare i andra områden (se Figur 6).

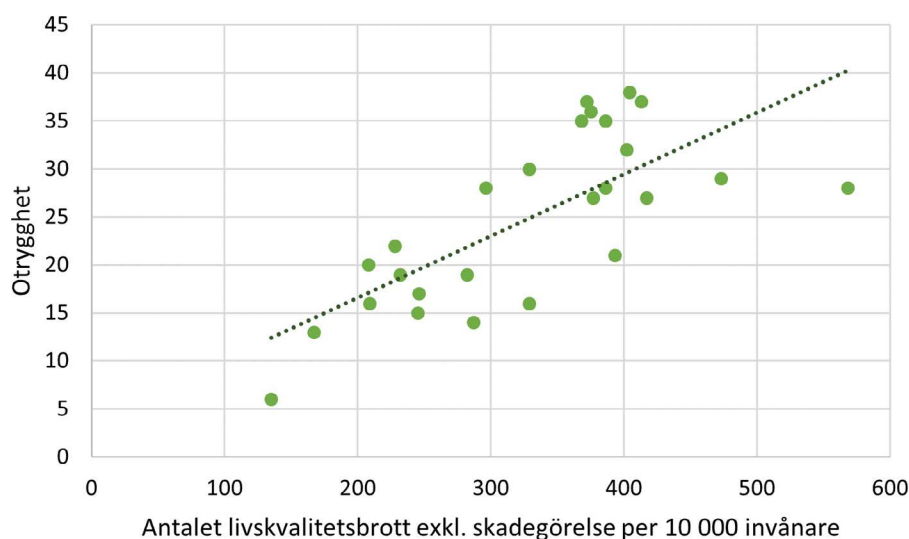

Figur 6. Livskvalitetsbrott exkl. skadegörelse för de 50 mest brottsutsatta basområdena i Stockholms län, 2021. Centrum = Stockholms innerstad. Antalet våldtäkter är få i båda områdestyperna.

Livskvalitetsbrott och otrygghet

Otrygghet i det egna bostadsområdet kan delvis bero på förekomst av brott. I Figur 7 jämförs förekomsten av livskvalitetsbrott per 10 000 invånare och upplevd otrygghet i bostadsområdet kvälltid på kommunnivå. Kommuner med ett lågt antal livskvalitetsbrott per 10 000 invånare har också lägre otrygghet och vice versa.

20 <https://storymaps.arcgis.com/collections/8b89cbe67c354d2bb6f2215241f7f218?item=7>

Figur 7. Samband mellan otrygghet och livskvalitetsbrott exkl. skadegörelse, kommuner i Stockholms län, 2021

Grova brott

Grova brott är samlingsnamnet för brottskategorierna mord, dråp, våldtäkt, rån och misshandel. Det grova våldet har minskat generellt i Stockholms län men det har skett en ökning av kniv- och skjutvapenrelaterat våld de senaste åren. Det dödliga våldet mot kvinnor har legat på en mer eller mindre konstant nivå under samma period. Sett till mord och dråp, grov misshandel, rån respektive våldtäkt står 9 procent av basområdena för 50 procent av de grova brotten.²¹

I Figur 8 visas utvecklingen av totalt antal dödligt våld, skjutningar samt dödsfall från skjutningar. Sedan 2010 har det dödliga våldet ökat med närmare 70 procent till år 2021. Även skjutningar har ökat dramatiskt sedan 2017. Under de två senaste åren utgörs 56 procent av det dödliga våldet av skjutningar.²² Ökningen av skjutvapenrelaterat våld har en tydlig koppling till gängrelaterad brottslighet, där yngre män både är de som utövar och utsätts för våldet.

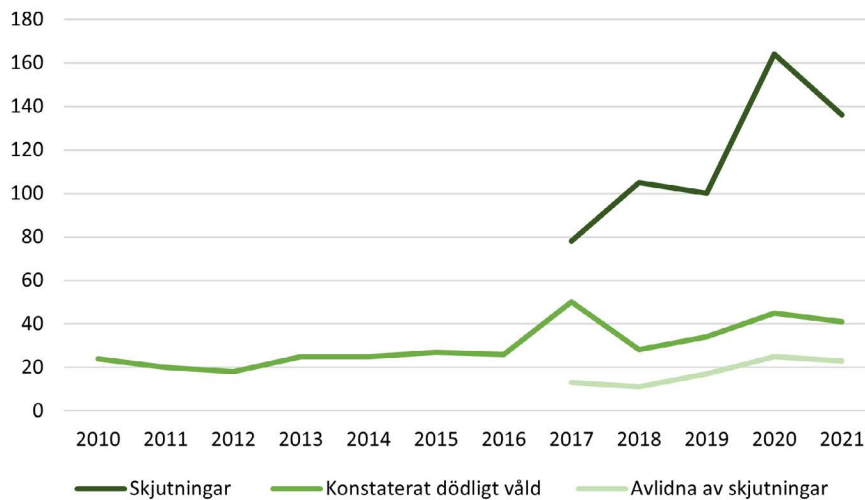
Under 2000-talet har sexualbrottslagstiftningen förändrats vid flera tillfällen, med nya brottstyper och flera utvidgningar av vad som definieras som våldtäkt. Den faktiska utvecklingen av sexualbrotten är därför svårbedömd.

Enligt Socialstyrelsen har antalet personer i Sverige som behandlas i slutenvård till följd av övergrepp av annan person minskat kontinuerligt mellan 2008 och 2021, vilket även gäller i Stockholms län.²³

²¹ Se bilaga.

²² <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/mord-och-drap.html#regioner>

²³ Socialstyrelsens statistikdatabas. Yttre orsaker till skador och förgiftningar, Sluten och/eller specialiserad öppenvård, Antal patienter/100 000 inv, X85-Y09 Övergrepp av annan person, Stockholms län, Ålder: 0–85+, Båda könen

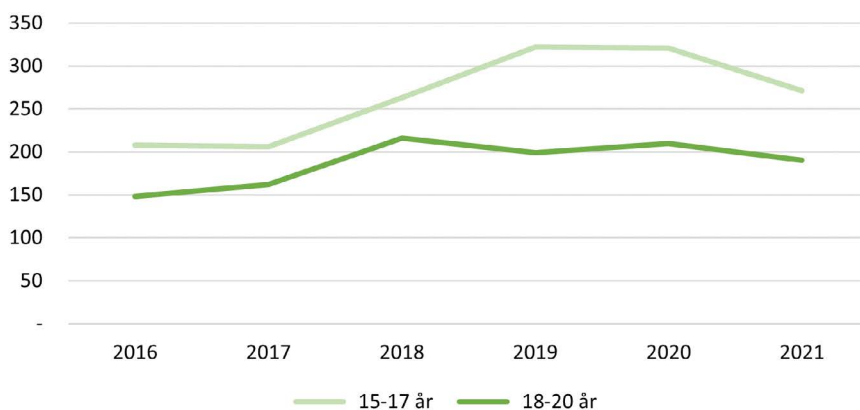

Figur 8. Konstatert dödligt våld i Stockholms län 2010–2014 och Polisregion Stockholm 2015–2021. Skjutningar och avlidna från skjutningar 2017–2021. Källa: Brå, Polismyndigheten.

Strategiska brott

Strategiska brott avser de brott som utgörs av ungdomars första lagföring och som starkast indikerar att de riskerar att utveckla en kriminell livsstil. Bland pojkar under 2010-talet var rån, grov stöld och våld eller hot mot tjänsteman de vanligaste strategiska brotten. Bland flickor var våld eller hot mot tjänsteman och narkotikabrott de viktigaste strategiska brotten under samma tidsperiod.

I Figur 9 redovisas antalet unga personer misstänkta för rån i Polisregion Stockholm. Efter 2017 skedde en kraftig ökning som sedan planade ut och minskade något år 2021. Över 80 procent är rån mot person och över 90 procent utförs av pojkar och unga män. Det är stora skillnader mellan kommuner och stadsdelar avseende var personrån sker. 7 procent av områdena (cirka 100 basområden) står för närmare 50 procent av rånen.

Figur 9. Antal personer 15–20 år misstänkta för rån (inkl. butiksrån).

Brottslighet i Stockholms län – en diskussion

Det finns motstridiga tendenser vad gäller brottsutvecklingen i Stockholms län. Den totala brottsligheten har varit oförändrad respektive minskat per person över tid men det har skett stora förändringar mellan brottstyper. Skjutningar och sprängningar med starkt signalvärde²⁴ har ökat kraftigt de senaste åren. Hur dessa olika utvecklingsriktningar påverkar olika aspekter av människors trygghet är oklart. Det är också oklart vilken effekt som pandemin haft för brottsligheten.

Livskvalitetsbrott påverkar människors vardagsliv. Skadegörelse och fordonsbrott är de vanligaste brotten följt av narkotikabrott. Det är stor skillnad avseende antalet livskvalitetsbrott sett till olika kommuner och basområden. Det är viktigt att identifiera platser och bostadsområden där det finns en stark koncentration av livskvalitetsbrott. Hur olika typer av brottslighet påverkar en plats, ett bostadsområde och de boendes trygghet är viktigt att analysera.

Dödligt våld har ökat i Stockholm under en längre tid. Allt större andel utgörs av skjutningar och kan hänföras till konflikter mellan kriminella nätverk. Det är i huvudsak unga män som både utför och drabbas av våldet. I många fall sker skjutningar i anslutning till öppna drogsener, här förekommer även andra typer av livskvalitetsbrott. I många fall är de även transportnoder för kollektivtrafik. I lägesbilden har brottens allvarlighetsgrad inte viktats. Om den stora ökningen av grova brott hade beräknats med ett så kallat brottskadeindex²⁵ så hade de grova brottens påverkan syntits tydligare.

Strategiska brott är viktiga att analysera ytterligare för att se vilka områden som har en koncentration av brottsmisstankar mot ungdomar. Rån mot privatperson har minskat de senaste 2 åren. En hypotes är att pandemin bidragit till minskningarna av antalet personrån under 2021, men då minskningarna fortsatt även efter avvecklingen av restriktioner under hösten är det svårt att dra några säkra slutsatser. Avseende unga som rånar andra unga så utförs dessa rån vanligtvis efter skoltid mellan klockan 15 och 22, i områden där det finns större köpcentrum, skolor, idrottsanläggningar eller vid knutpunkter för kollektivtrafiken. En aspekt att beakta är att anmälningsbenägenheten inte är jämnt fördelad i samhället.

24 Med signalvärde respektive signabrott avses brott som starkt påverkar människors rättsuppfattning och upplevda trygghet. Se Innes (2014).

25 Crime harm index (CHI)

Narkotika

Sammanfattning narkotika

Försäljning och bruk av narkotika har stora samhällseffekter. Narkotika påverkar människors hälsa, medför foljdrott, utgör en viktig del av den kriminella ekonomin och bidrar till våldsamma konflikter. I detta avsnitt presenteras hur användningen och effekterna av narkotika ser ut i Stockholms län. Sammanfattningsvis noteras att:

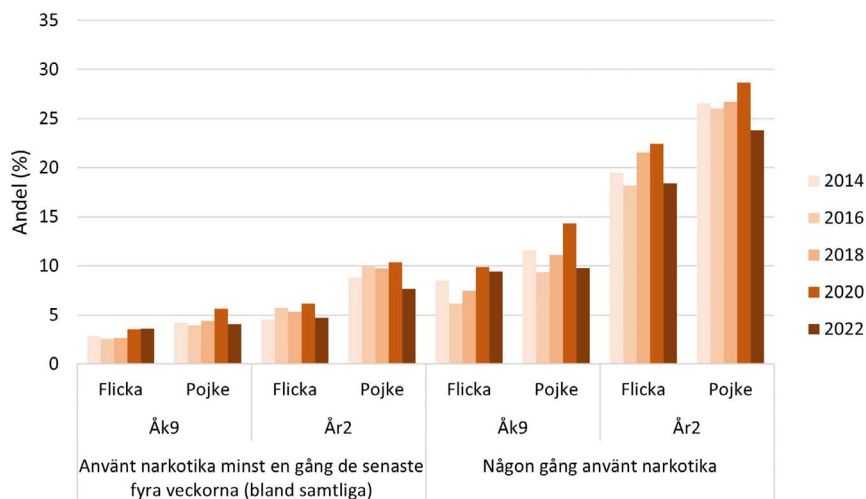
- ▶ Ungdomars drogvanor har legat på ungefär samma nivåer de senaste decennierna. Cannabis är den vanligaste drogen. Tillräckliga underlag för att följa vuxnas drogvanor saknas.
- ▶ Antalet personer som haft minst en vårdkontakt med beroendevården varierar stort inom länet. Bland dem som söker eller får vård för narkotikarelaterade problem är det betydligt vanligare med endast förgymnasial utbildning. Andelen som fått en beroendediagnos har inte ökat trots att antalet individer med diagnos ökat, som en följd av befolkningsökningen.
- ▶ Narkotika-/läkemedelsrelaterad dödlighet har minskat i länet de senaste tio åren, i synnerhet bland män.
- ▶ Tullverket och Polisen bedömer att införseln av narkotika till landet har ökat och utgår från att betydligt mer narkotika än vad man tidigare trott årligen smugglas in i landet.
- ▶ Narkotikahandeln har förändrats, tillgängligheten till narkotika har ökat till följd av fler digitala och fysiska marknadsplatser. Konkurrens om marknaden kan leda till våldsamma konflikter.
- ▶ Polisen rapporterar färre antal ärenden med narkotikabeslag i länet men en ökning av ärenden där minderårig misstänks för bruk, innehav eller överlåtelse av narkotika, vanligtvis cannabis.

Ungas drogvanor

Elever som använt droger

Vartannat år genomförs Stockholmsenkäten²⁶ som kartlägger skolelevs drogvanor i länet. Enkäten besvaras av elever i grundskolans årskurs 9 och år 2 på gymnasiet. I ett längre perspektiv, 20 år, har elevernas erfarenheter av narkotika legat på ungefär samma nivå. Andelen som svarat att de någon gång testat narkotika har varierat mellan 5–10 procent. Se bilaga för diagram om hur elever i olika kommuner svarat på frågorna om drogvanor.

Andelen i årskurs 9 som använt narkotika de senaste 4 veckorna har legat runt 4 procent under de senaste åren, med cannabis som den vanligaste drogen. Det vanligaste är att bli bjuden av kompisar, följt av att köpa från någon okänd. En relativt liten andel, 4–5 procent, svarar att de köpt via internet. Könsskillnaderna har varit förhållandevis små bland niondeklassarna över tid. Det är vanligare bland gymnasieeleverna att både ha testat och att ha använt narkotika de senaste 4 veckorna (se Figur 10).

Figur 10. Elever årskurs 9 och år 2 på gymnasiet som använt narkotika minst en gång de senaste fyra veckorna eller någon gång använt narkotika.

Elever som har haft möjlighet att testa

I den allmänna debatten har det under senare år diskuterats huruvida tillgången till narkotika i samhället har ökat samt om det skett förändringar i synen på droganvändning i allmänhet och cannabis i synnerhet. Mot bakgrund av detta är det intressant att bilda sig en uppfattning om hur ungdomar svarar på frågan om de haft möjlighet att testa narkotika då det

²⁶ Skolundersökningen genomförs vartannat år sedan decennier, 2022 deltog 33 000 elever i 25 av länets 26 kommuner. Länsjämförande resultat finns hos länsstyrelsen i Stockholm. Kommunerna äger sina resultat.

kan spegla hur lättillgängligt narkotika är för unga idag. I Stockholms-enkäten ställs frågan till dem som svarat att de inte testat narkotika, men har haft möjlighet till det.

Har haft möjlighet att testa – årskurs 9

Ungefär en av fyra flickor och en av fem pojkar i årskurs 9 svarar att de har haft möjlighet att testa narkotika. Dessa andelar har legat på ungefär samma nivå de senaste 8–10 åren med en tillfällig topp 2020.

Har haft möjlighet att testa – årskurs 2 gymnasiet

Bland flickorna är det 40 procent mot 37 procent av pojkarna som svarar ja på frågan. Det finns ingen tydlig förändring över tid, siffrorna ser ungefär likadana ut med små variationer. Precis som för elever i årskurs 9 syntes en tillfällig ökning under 2020.

Vuxnas drogvanor

Inga systematiska undersökningar görs för att följa vuxnas drogvanor i Stockholms län. Nationellt har tre kartläggningar genomförts av Centralförbundet för Alkohol- och Narkotikaupplysning (CAN) under åren 2013, 2017 och 2021.²⁷ Utan tillgängliga och relevanta data är det svårt att beskriva vuxnas drogvanor på samma sätt som ungdomarnas.

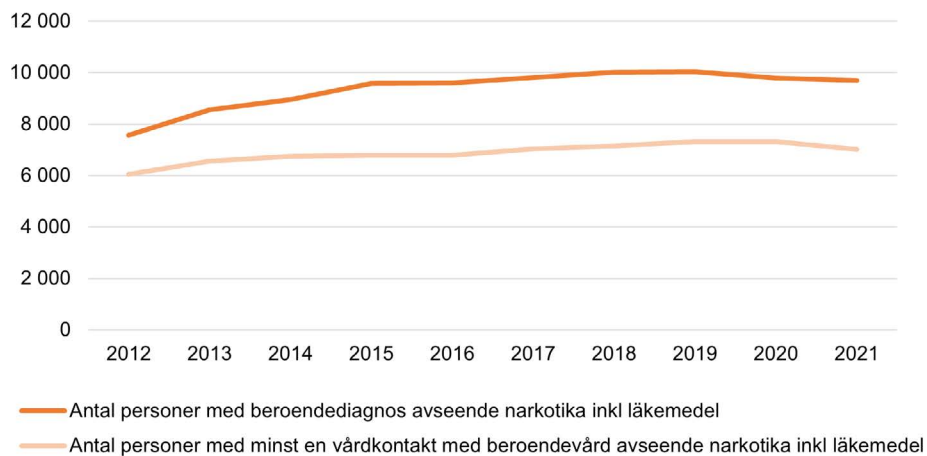
Vårdkontakter avseende narkotika och läkemedel

Vårdkontakt med beroendevård

Uppgifter från Region Stockholm visar att antalet personer som haft minst en vårdkontakt med beroendevården varierar stort mellan och inom kommuner. Det gäller även ungdomar som till exempel kommer i kontakt med Maria ungdoms beroendemottagning för första gången. Antal individer som fått en beroendediagnos har ökat de senaste 10 åren men i relation till befolkningen har andelen legat på ungefär samma nivåer. Antalet personer med beroendediagnos är relativt stabilt sedan 2015 (se Figur 11). Bland dem som söker eller får vård för narkotikarelaterade problem är det betydligt vanligare med endast förgymnasial utbildning. Bland dem som fått vård för beroendediagnos är det vanligt att ha fått vård också för andra psykiatriska diagnoser.²⁸

27 Användning och beroendeproblematik av alkohol, narkotika och tobak, En studie med fokus på år 2021 i Sverige, CAN rapport 209.

28 Statistik om dödsfall till följd av läkemedel- och narkotikaförgiftningar 2012–2020, Socialstyrelsen (2021)

Figur 11. Utvecklingen mellan år 2012–2021 av antalet personer med beroendediagnos samt som haft minst en vårdkontakt med beroendevård i Stockholms län. Källa: Region Stockholm.

Tidig upptäckt ger möjlighet till förändring

Arbetet mot att minska antalet öppna drogsener i länet kan bidra till att ansvariga myndigheter och aktörer utvecklar insatser som kan fånga upp unga tidigt, innan problematiken eskalerar.

Inte minst är det viktigt att flickor får stöd tidigt då det ofta visat sig att missbruket gått väldigt långt med svåra konsekvenser när de väl i vuxen ålder kommer i kontakt med beroendevården. Pojkarna tenderar oftare att uppmärksammas och bli föremål för insatser i tidig ålder jämfört med unga flickor. Kvinnor har de senaste 10 åren utgjort en växande andel i statistiken över narkotikarelaterad dödlighet.²⁹

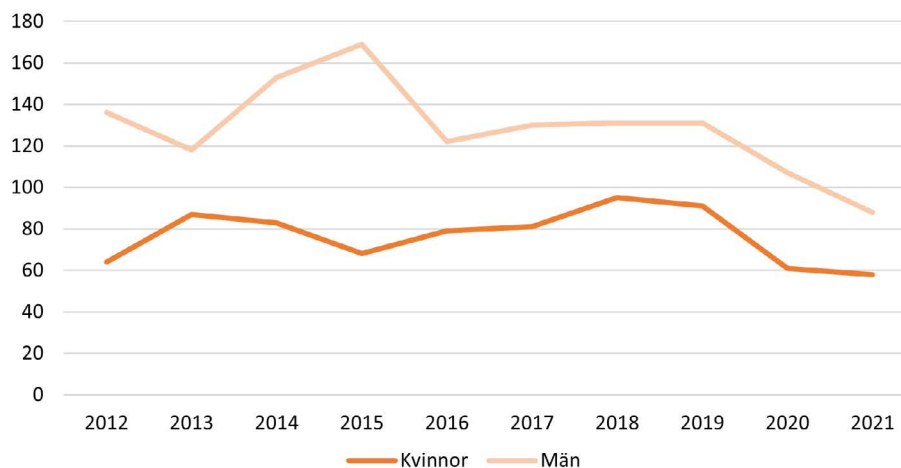
Narkotikarelaterad dödlighet

Bland män är överdos av metadon vanligast medan suicid är vanligare bland kvinnor. Det finns också en tydlig skillnad i åldersfördelningen, där dödsfallen bland män sker i yngre åldrar.

Den åttaprocentiga minskning av narkotikarelaterade dödsfall som skedde nationellt 2020 jämfört med 2019 gällde främst suicid bland kvinnor, men även dödsfall med oklar orsak bland både män och kvinnor bidrog till nedgången. Minskningen i dödlighet kan även delvis förklaras av ett mer systematiskt arbete för att häva och förebygga överdoser av opioider³⁰, främst heroin. Även i Stockholms län har dödligheten minskat de senaste 10 åren, i synnerhet bland män, se Figur 12.

²⁹ Statistik om dödsfall till följd av läkemedel- och narkotikaförgiftningar 2012–2020, Socialstyrelsen (2021)

³⁰ Utdelningen av Naloxon sedan 2018

Figur 12. Antal narkotika/läkemedelsrelaterade dödsfall i Stockholms län, 2012–2021.
Källa: Socialstyrelsen

Det är vanligt att man haft kontakt med både beroendevård och psykiatri under lång tid innan genomförd suicid vilket understryker behoven av stärkt samverkan mellan kommun och region för att kunna erbjuda rätt stöd vid rätt tillfälle.

Narkotikarelaterad brottslighet

Bruk, innehav och överlåtelse

Polisen sammanställer regelbundet statistik över olika brottskategorier, däribland brott där den misstänkte är upp till 18 år.³¹ Några av brottskategorierna som redovisas för polisområdena Nord, City och Syd är bruk, innehav respektive överlåtelse av narkotika.

För perioden 1 januari till 1 juli 2022 noteras en ökning av dessa brott jämfört med motsvarande period år 2021. Det finns en variation mellan olika områden. Narkotikabrotten tillhör de brottskategorier där antalet anmälda brott i hög grad påverkas av polisens och tullens spanings- och ingripandevarksamhet. Statistik från Polisen visar på en viss ökning av antalet registrerade ärenden de senaste fem åren, framför allt av bruk och innehav av cannabis.

Narkotikahandel i förändring

Enligt Brottsförebyggande rådet (Brå) tyder flera indikatorer på att både tillgång och efterfrågan på narkotika ökat i Sverige under 2000-talet.³²

Enligt Polismyndigheten smugglas 100–150 ton narkotika årligen till Sverige och det sker i närmast industriell skala. Den tidigare rådande uppskattningen

31 Compstat (2022) Polismyndigheten, Region Stockholm.

32 Narkotikamarknader - En studie av smuggling, gatuförsäljning, internethandel och köpare, BRÅ, Rapport (2021:10).

var att 15 ton årligen smugglas till landet. Information från avlyssning av krypterade chattar har lett till revidering av den uppskattade mängden. Utvecklingen bekräftas i Brå:s rapport som även redogör för köparnas ökade tillgänglighet till narkotika genom framväxten av fler digitala och fysiska marknadsplatser. Ökad konkurrens om narkotikamarknaden kan vara en faktor bakom våldsamma konflikter mellan geografiskt förankrade kriminella nätverk.

Försäljning via internet växer men utgör en relativt liten del av den totala narkotikamarknaden. Det finns flera tecken på att det pågår en ökande narkotikahandel på internet där köparna, ofta svenska välutbildade män med god ekonomi, utgör en stadig kundkrets.³³

Narkotika i Stockholms län – en diskussion

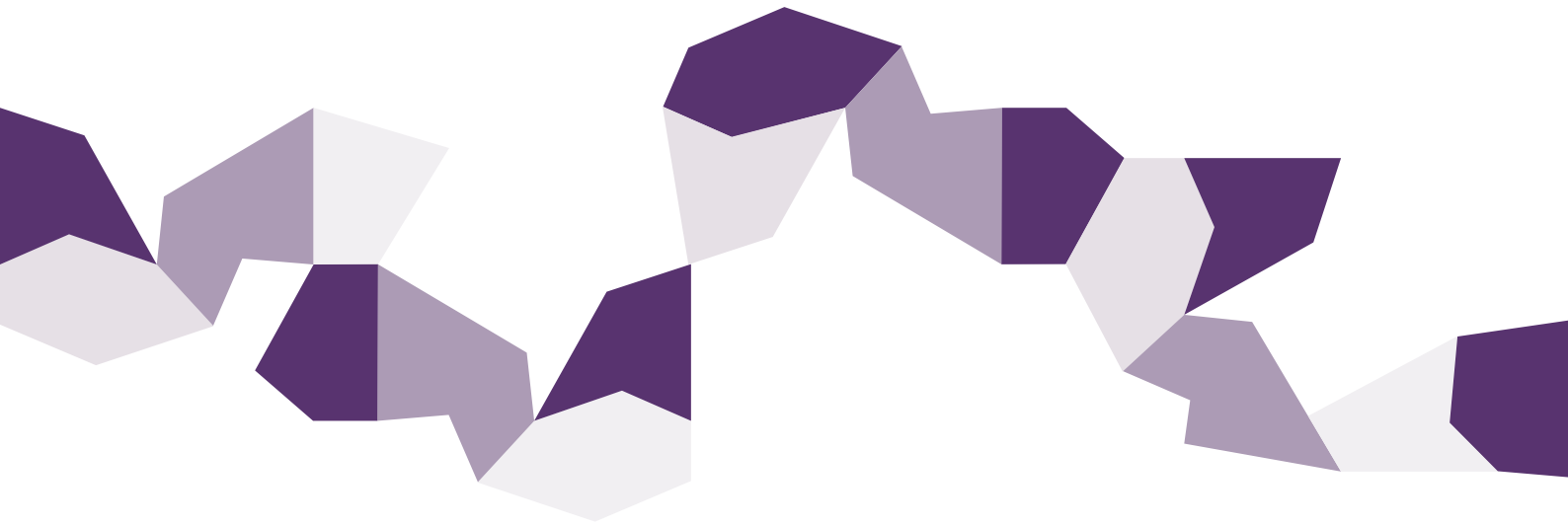
Skolelevers drogvanor varierar såväl mellan länets kommuner som mellan skolor på en mer lokal nivå. Förändringar i utvecklingen analyseras och följs bäst upp lokalt, baserat på kunskap om förutsättningar och arbete i respektive kommun. Resultat från Stockholmsenkäten visar inte på någon tydlig ökning över tid av elevers narkotikabruk, vilket reser frågor om vilka målgrupper droghandeln främst konkurrerar om, givet antagandet att det finns mer narkotika i Sverige än tidigare. Handeln med framför allt cannabis utgör en stor inkomstkälla för de som agerar på marknaden och det finns inga tecken på avtagande efterfrågan eller tillgång.

Mot bakgrund av den utveckling som skett under senare år avseende brottslighet kopplat till kriminella nätverk och sambanden till droghandeln, är det relevant att undersöka omfattningen av vuxnas droganvändning. Det saknas dock motsvarande data över vuxnas drogvanor som finns för skolelever. De underlag som finns är relativt små.

Alltmer narkotika säljs idag via internet och skickas med post. Om en ny postlag beslutas bör informations- och utbildningsinsatser anordnas inom ramen för den regionala samverkan mellan Polismyndigheten, kommunerna, Tullverket och Länsstyrelsen. Arbetet med uppföljning och kontroll av förskrivna narkotikaklassade läkemedel behöver fortsätta för att uppmärksamma överförskrivning och oegentlig förskrivning. Det bör även betonas vikten av att personer med samsjuklighet erbjuds adekvat stöd med en fungerande vårdkedja med god samverkan mellan olika verksamheter.

Unga med psykisk ohälsa och beroendeproblematik finns i hela länet. Ungdomsmottagningar, Mini-Maria- och Moamottagningar, finns lokaliserade i de större kommunerna men det kan vara svårare för ungdomar i mindre kommuner att ta sig till dessa. Ett möjligt komplement skulle kunna vara att använda digitala lösningar för att möjliggöra för fler att få stöd och kontakt med relevant vårdgivare.

33 Narkotikamarknader - En studie av smuggling, gatuförsäljning, internethandel och köpare, BRÅ, Rapport (2021:10).

Otrygghet

Sammanfattning otrygghet

I detta avsnitt presenteras hur otryggheten i offentlig miljö ser ut i Stockholms län samt tillhörande kommuner. Resultaten baseras på tre undersökningar som visar på samstämmiga resultat. Sammanfattningsvis noteras:

Otrygghet i bostadsområdet kvälls- och nattetid

- ▶ År 2021 uppgav 42 procent av länsborna att de, under det senaste året, känt otrygghet i det egna bostadsområdet kvälls- och nattetid. En ökning syns under perioden 2011–2019. Senare har en utplaning och viss minskning skett, vilket kan bero på pandemin då människor generellt rörde sig ute i mindre utsträckning.
- ▶ Stora skillnader finns mellan olika grupper i samhället. Otryggheten är högst bland kvinnor, unga personer, personer med utländsk bakgrund samt boende i flerfamiljshus.
- ▶ Det är även stora skillnader mellan länets kommuner. Det skiljer mer än 30 procentenheter mellan de med lägst respektive högst otrygghet i sitt bostadsområde kvällstid. De kommuner som har lägst upplevd otrygghet ligger på 20 procent och de kommunerna med högst upplevd otrygghet på 50 procent.

Otrygghet i samband med resa i kollektivtrafiken

- ▶ År 2021 uppgav 42 procent av länsborna att de känt otrygghet i kollektivtrafiken. En ökning syns under perioden 2011–2019, därefter har andelen minskat. Det kan förklaras av mindre resande under pandemin.
- ▶ Det är en större andel kvinnor, unga personer och personer med utländsk bakgrund som känner sig otrygga i kollektivtrafiken. Mönstret förklaras sannolikt av att dessa grupper i större utsträckning reser med kollektivtrafik.
- ▶ Precis som vid otrygghet i bostadsområdet är det stora skillnader mellan länets kommuner när det gäller otrygghet i kollektivtrafiken. Däremot är det en större variation mellan mätperioderna.

Avstått aktivitet på grund av rädsla för att utsättas för brott

- ▶ År 2021 avstod 30 procent från aktiviteter på grund av oro för att utsättas för brott.
- ▶ Vanligast är det bland kvinnor, unga personer och män med utländsk bakgrund.
- ▶ Det är stora skillnader mellan kommuner. I de kommuner där det är vanligast att avstå aktivitet är andelen på ungefär 20 procent, medan andelen bland de kommuner där det är minst vanligt att avstå aktivitet är 10 procent.

Otrygghet i offentlig miljö

Otrygghet är ett flerdimensionellt fenomen. Det ska inte förväxlas med säkerhet, som avser en faktisk risk för att utsättas för brott. Otrygghet handlar istället om individens egen rädsla och oro för att utsättas för brott. I denna rapport behandlas otrygghet i offentlig miljö.³⁴ Tre undersökningar och tre frågor ligger till grund för sammanställningen.^{35 36}

- ▶ Otrygghet i bostadsområdet kvälls- och natttid.
- ▶ Otrygghet i samband med resa i kollektivtrafiken.
- ▶ Om man avstått aktivitet på grund av rädsla att utsättas för brott.

34 För en diskussion kring trygghet i offentlig miljö se Boverket (2022)

35 Källor är Länsstyrelsen i Stockholms medborgarundersökning för perioden 2011–2021, Brottsförebyggande rådets Nationella trygghetsundersökning (NTU) för perioden 2017–2022, Polisens trygghetsundersökning för perioden 2020–2021. Samt Region Stockholm, Trafikförvaltningens, kundundersökningar om trygghet i kollektivtrafiken. För närmare beskrivning av undersökningarna se Bilaga

36 De olika undersökningarna genomförs på olika sätt. Vidare skiljer sig både frågeformuleringar och svarsskalor mellan de respektive undersökningarna. Som en följd av detta är resultaten inte helt jämförbara med varandra.

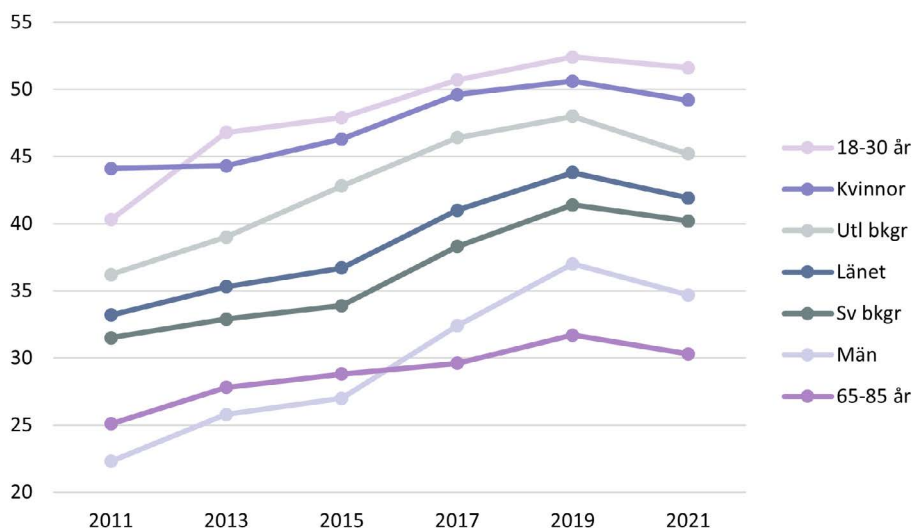
Otrygghet i bostadsområdet kvälls- och nattetid

Otryggheten har ökat över tid

Tre undersökningar mäter otrygghet i bostadsområdet. De har olika tidsskalor men resultaten visar på att otryggheten i det egna bostadsområdet kvälls- och nattetid har legat relativt stabilt de senaste åren. Sett ur ett längre perspektiv visar Länsstyrelsens undersökning på att otryggheten generellt har ökat med omkring 10 procentenheter under perioden 2011–2019, för att sedan minska år 2021 (se Figur 13). Skillnaderna är emellertid stora mellan befolkningsgrupper. Det skiljer mer än 20 procentenheter mellan dem som upplever mest respektive minst otrygghet.

Otryggheten ökar i alla grupper

Sedan 2011 har otryggheten ökat i samtliga undergrupper, oberoende av kön, ålder och bakgrund (se Figur 13). Mest vanligt är det att kvinnor och unga i åldrarna 18–30 år känner sig otrygga i sitt bostadsområde kvällstid. Minst vanligt är det bland äldre 65–85 år och män. Även Nationella Trygghetsundersökningen (NTU) och Polisens mätning visar att kvinnor känner sig mer otrygga jämfört med män. Polisens mätning visar också att yngre personer känner sig mer otrygga än äldre, även om det inte är lika stora skillnader som i Länsstyrelsens mätning. Under det senaste decenniet har den största ökningen varit bland män och yngre, minst ökning bland kvinnor och äldre. Det är dock mycket vanligare att kvinnor än män känt sig otrygga i sitt bostadsområde kvälls- och nattetid, men andelen har vuxit mer bland männen.

Figur 13. Andel länsbor (procent) som under de senaste 12 månaderna upplevt rädsla eller otrygghet i sitt bostadsområde kvälls- och nattetid, totalt och i undergrupper. Länsstyrelsen Stockholms medborgarundersökning 2011–2021.

Bland män med svensk bakgrund har 32 procent känt sig otrygga i sitt bostadsområde kvälls- och nattetid under det senaste året. Motsvarande andel bland män med utländsk bakgrund är 40 procent. En sådan skillnad finns inte bland kvinnorna när det gäller olika bakgrund.

Skillnad mellan boendeformer

Cirka 30 procent av de som bor i småhus har någon gång känt sig otrygga i sitt bostadsområde kvällstid det senaste året. Motsvarande siffra för de som bor i lägenhet i flerfamiljshus är 47 procent. Bland de länsbor som äger sitt boende rapporterar 38 procent om otrygghet kvällstid jämfört med 48 procent bland de som hyr.

Otrygga i sitt bostadsområde – kommunvis

Det är stor skillnad mellan länets kommuner avseende otrygghet. Nedan redovisas trygghetsmätningarna bland länets kommuner i kommuntabeller. Länsstyrelsens medborgarundersökning år 2021 visar att av de boende i Vaxholm, Värmdö, Norrtälje och Ekerö har 20 procent känt sig rädda eller otrygga i sitt bostadsområde kvälls- eller nattetid. I Botkyrka, Sollentuna, Sundbyberg och Upplands-Bro ligger motsvarande andelar runt 50 procent. När det gäller utvecklingen över tid gällande otrygghet i det egna bostadsområdet har andelen otrygga legat på en likartad nivå för ett flertal av länets 26 kommuner. Eftersom det är ett mindre antal svarande på kommunnivå bör man tolka både skillnader och förändringar med en större försiktighet. I Tabell 3, nästa sida, presenteras alla tre undersökningarna redovisat per kommun.

Otrygga i sitt bostadsområde – stadsdelar i Stockholm stad

Även i Stockholms stad är det skillnad mellan stadsdelar avseende upplevd otrygghet kvällstid i sitt bostadsområde. Stadsdelarna Norrmalm och Kungsholmen upplevs som minst otrygga medan stadsdelarna Spånga-Tensta, Rinkeby-Kista, Skärholmen och Hässelby-Vällingby upplevs som mest otrygga. Se Tabell 4, nästa sida.

Otrygga i sitt bostadsområde – på karta

Som tabellerna 3 och 4 ovan visar är det stora skillnader mellan kommuner och stadsdelar avseende att känna otrygghet i sitt eget bostadsområde kvällstid. I Figur 14, nästa uppslag, redovisas hur fördelningen ser ut uppdelat på Regionala Statistikområden (RegSO) i Stockholms län. Som framgår är det stora geografiska skillnader. Störst andel som upplever otrygghet i sitt bostadsområde är koncentrerat till centrala delar av regionen.

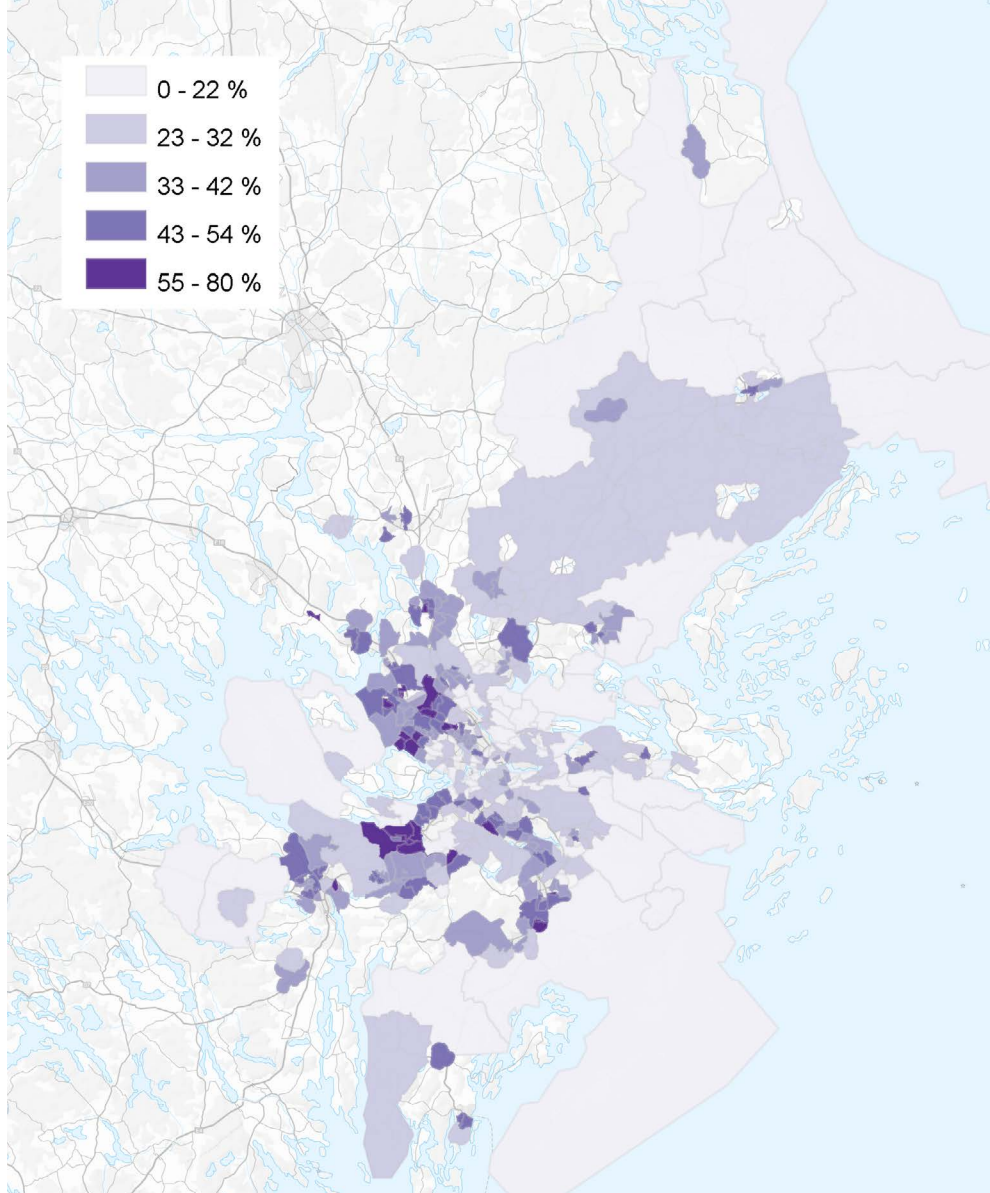
Kommun	Länsstyrelsen 2021	Polisen 2021	NTU 2019–2021
Vaxholm	1	1	X
Ekerö	4	2	2
Värmdö	2	4	5
Lidingö	8	5	4
Norrtälje	3	6	9
Nykvarn	5	7	7
Danderyd	13	3	3
Nacka	9	8	8
Vallentuna	6	10	10
Täby	12	9	6
Tyresö	14	11	12
Nynäshamn	7	15	16
Solna	17	13	11
Salem	11	14	17
Österåker	10	12	20
Stockholm	19	16	13
Södertälje	16	18	15
Huddinge	15	17	18
Sollentuna	25	19	14
Haninge	22	20	21
Sigtuna	18	21	25
Sundbyberg	24	23	19
Järfälla	20	24	22
Upplands-Bro	23	22	23
Upplands Väsby	21	25	26
Botkyrka	26	26	24

Tabell 3. Samlingstabell otrygghet kvällstid i bostadsområdet. Senaste mätpunkten för de tre redovisade undersökningarna. Siffrorna avser kommunranking inom respektive undersökning. *

* Kommunrankingen är gjord genom en summering av rankingsiffran för de tre olika undersökningarna och per kommun. Kommunen med lägst summerad ranking ligger överst och därefter nedåt i fallande ordning. Vaxholm har i NTU getts imaginär siffra 1 för att numrering ska ske upp till 26. Färgmarkeringarna är oförändrade från respektive undersöknings egen ranking. För en mer utförlig beskrivning av färgsättning och ranking se Bilaga.

Stadsdel	2021	2020
Kungsholmen	18	18
Norrmalm	18	20
Bromma	19	21
Östermalm	20	24
Södermalm	21	20
Hägersten-Ålvsjö	23	25
Skarpnäck	27	27
Enskede-Årsta-Vantör	30	29
Farsta	32	37
Hässelby-Vällingby	40	40
Skärholmen	44	48
Rinkeby-Kista	45	50
Spånga-Tensta	46	44

Tabell 4. Andel stadsdelsbor (procent) i Stockholms stad som känner sig mycket/ganska otrygga om de går ut sent ensamma i området där de bor. Samt de som inte går ut ensamma på kvällen för oro att utsättas för brott. Polisens trygghetsundersökning 2020 och 2021.

Figur 14. Karta över otrygghet i sitt bostadsområde uppdelat på RegSO i Stockholms län. Källa: Polisens trygghetsundersökning 2021

Otrygghet i samband med resa i kollektivtrafiken

Otryggheten i kollektivtrafiken ligger generellt på en något högre nivå jämfört med otrygghet i sitt bostadsområde kvälls- och nattetid. Drygt 40 procent av länsborna har under det senaste året någon gång känt sig rädda eller otrygga i samband med resa i kollektivtrafiken, enligt Länsstyrelsens mätning. Sett över tid har andelen ökat, dock skedde en tydlig minskning år 2021. Att färre åkte med kollektivtrafiken under pandemin kan delvis förklara minskningen mellan 2019 och 2021. Det är betydligt vanligare att unga personer, kvinnor och länsbor med utländsk bakgrund känner sig otrygga i kollektivtrafiken jämfört med äldre personer, män och länsbor med svensk bakgrund.

I Polisens undersökning uppgav under 2021 ungefär en fjärdedel att man avstått från att åka med kollektivtrafik eller tåg under kvällstid. Mellan åren 2020 och 2021 har otryggheten i kollektivtrafik ökat från 16 till 23 procent. Det skiljer sig från Länsstyrelsens undersökning där man istället ser en minskning mellan 2019 och 2021.

I de månadsvisa kundundersökningar som Trafikförvaltningen vid Region Stockholm om tryggheten ombord i kollektivtrafiken³⁷ framgår att 72 procent känt sig trygga när man har rest ensamma på kvällar och nätter. Nedbrutet på trafikslag framgår att man är mer otrygg i tunnelbana och pendeltåg. Att nivån skiljer sig så mycket mellan Länsstyrelsens undersökning har förmodligen flera förklaringar. Bland annat lyder frågan i Länsstyrelsens undersökning om man *någon gång under det senaste året* upplevt rädsla eller otrygghet i samband med resa med kollektivtrafiken där tid på dygnet inte är specificerat, medan frågan i Region Stockholms undersökning handlar om en mer allmän känsla av trygghet när man reser ensam på kvällar och nätter. Mer information om detta finns i Bilaga.

Otrygghet i samband med resa i kollektivtrafiken – kommunvis

Jämfört med otrygghet i bostadsområdet kvälls- och natttid på kommunnivå är det större variation mellan mätperioderna *när det gäller* otrygghet i kollektivtrafiken. Vid det senaste mätillfället hade tre av tio i Norrtälje känt sig trygga i samband med resa i kollektivtrafiken, jämfört med drygt hälften i Haninge, Sundbyberg och Huddinge. En möjlig delförklaring till den större variationen avseende kollektivtrafikresor är att dessa inte är lika platsbundna som bostaden, flera länsbor reser regelbundet utanför sin boendekommun (för mer information, se bilaga 1).

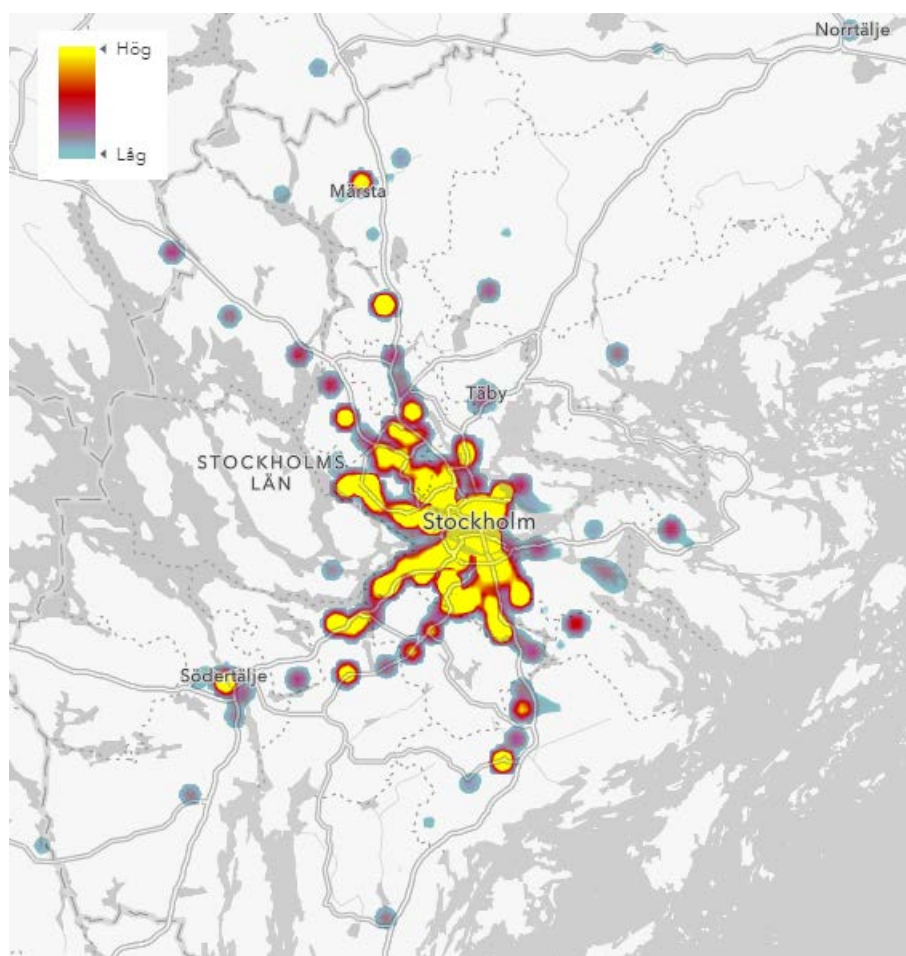
Under år 2021 rapporterades 91 900 händelser till Trygghetscentralen som finns inom Region Stockholms trafikförvaltning. Det avser händelser som inträffat i kollektivtrafiken rapporterade av resenärer eller personal. Det handlar främst om olika typer av ordningsstörningar som exempelvis påverkade personer på stationer/hållplatser eller på tågen. Händelserna är ibland av sådan art att de föranleder en polisanmälan men inte alltid, vilket gör att dessa inrapporterade händelser blir mer av ett komplement till de polisanmälda livskvalitetsbrotten. Händelserna är dock av en sådan art att de skapar otrygghet för resenärer och personal och är därför relevant att beakta när otrygghet diskuteras i kollektivtrafiken.

I Figur 15 visas en kartbild över inrapporterade händelser till SL:s Trygghetscentral 2021. Av förklarliga skäl följer de inrapporterade händelserna kollektivtrafiklinjerna samt att det finns en koncentration vid de större trafiknoderna.

Avstått aktivitet på grund av rädsla för att utsättas för brott

Även andelen som avstår från aktiviteter på grund av oro för att utsättas för brott har trendmässigt ökat mellan 2011 och 2019, följt av en minskning 2021, enligt Länsstyrelsens undersökning. År 2021 svarade 30 procent att de avstått från aktivitet under det senaste året på grund av rädsla att utsättas för brott. När det gäller motsvarande fråga i NTU syns en liten ökning mellan 2017 och 2020. Därefter sker en liten minskning och andelen ligger nu på ungefär samma nivå som 2017, med 13 procent som har avstått från

37 Frågan om otrygghet i kollektivtrafiken ingår inte i NTU

Figur 15. Karta visar inrapporterade händelser i kollektivtrafiken. Källa: Region Stockholms trygghetscentral

någon aktivitet det senaste året. Det tyder således på en liknande trend som i Länsstyrelsens mätning under samma period.³⁸

Att avstå aktiviteter på grund av rädsla att utsättas för brott är mest förekommande bland unga personer, kvinnor och män med utländsk bakgrund. Även NTU visar på att det är vanligare bland kvinnor än bland män. Den största ökningen har enligt Länsstyrelsens mätning skett bland män och unga medan den minsta förändringen har skett bland äldre över 65 år.

Avstått aktiviteter – kommunvis

Även när det gäller att ha avstått från aktiviteter på grund av rädsla att utsättas för brott finns det stora olikheter mellan kommuner. Drygt 20

³⁸ Frågan berörs även i Polisens trygghetsundersökning men redovisas inte här då frågeställningen var annorlunda än i övriga två undersökningar.

procent av invånarna i Botkyrka, Sigtuna och Sundbyberg svarade under 2021 att de flera gånger under det senaste året avstått från aktiviteter på grund av oro att utsättas för brott. Motsvarande andelar i Vaxholm, Värmdö, Norrtälje och Salem är under 10 procent, enligt Länsstyrelsens undersökning (för mer information, se bilaga).

Otrygghet i Stockholms län – en diskussion

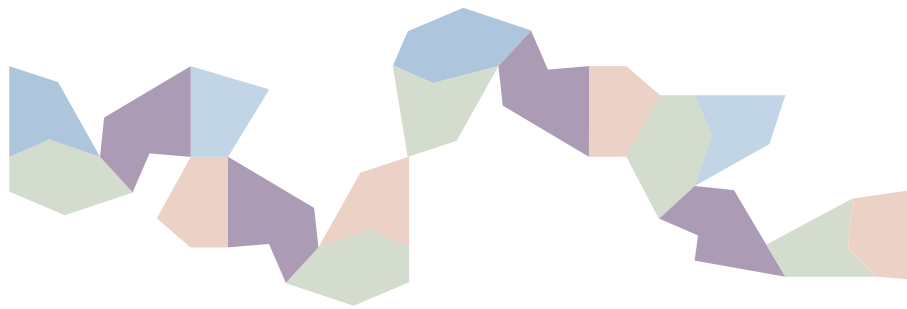
Otrygghet är flerdimensionellt och det kan vara svårt att förklara varför människor känner sig otrygga. Dels spelar den fysiska miljön en viktig roll, såsom arkitektur, belysning och hur befolkat ett område är. Otryggheten kan även påverkas av hur medierapporteringen ser ut kring en specifik händelse, oron man känner över konsekvenserna av att utsättas för brott, eller att man själv eller någon närstående faktiskt har utsatts för brott eller en otrygghetsskapande händelse. Känslan av otrygghet behöver således inte vara kopplad till den faktiska risken att utsättas för brott, även om en korrelation mellan de två kan konstateras (se Figur 7). Resultaten i NTU visar exempelvis att 21 procent av länsborna uppgav att de utsatts för något brott mot enskild person³⁹ under 2021, medan 28 procent kände sig otrygga vid utevistelse i bostadsområdet enligt samma mätning. Man bör därför både teoretiskt utveckla trygghetsbegreppet och empiriskt följa trygghetsmätningarna över tid. Det är också viktigt att studera eventuella effekter av det ökade skjutvapenvåldet i Stockholmsområdet.

Otryggheten har ökat generellt fram till år 2019 för att därefter plana ut och minska. Det finns behov av att följa utvecklingen framöver för att analysera om det är ett trendbrott eller en effekt av pandemin.

Det är betydligt vanligare att unga personer, kvinnor och män med utländsk bakgrund känner sig mer otrygga i både sitt bostadsområde och i kollektivtrafiken. Vad gäller otrygghet i kollektivtrafiken kan skillnader mellan olika grupper ha att göra med att de som upplever sig mer otrygga generellt också använder kollektivtrafiken i större utsträckning.

Det är stor skillnad avseende otrygghet i sitt bostadsområde och boendeform. Boende i småhus och äganderätt är betydligt mindre otrygga jämfört med de som bor i hyresrätt respektive flerfamiljshus. Även fördelningen på RegSO, stadsdel och kommun visar på stora geografiska skillnader. Mycket talar för att det finns flera samverkande faktorer som kön, livsvillkor, boendeform och bostadsområde som påverkar den upplevda otryggheten. Därför är det av vikt att mer djupgående analysera den otrygghetens geografi som Stockholmsregionen uppvisar.

39 Misshandel, hot, sexualbrott, personrån, fickstöld, försäljningsbedrägeri, kort-/kreditbedrägeri och nätkränkning.

Slutsatser och diskussion

Stora skillnader i livsvillkor, brottslighet och otrygghet

På ett övergripande plan ligger den anmälda brottsligheten i Stockholms län på en relativt stabil nivå från 2015 och framåt.⁴⁰ Sett utifrån brottslighet per person sjunker den sedan 2015. Livskvalitetsbrott varierar kraftigt mellan olika områden. Dödligt våld räknat per person minskade kraftigt mellan 1990 och 2010 men ökar sedan 2012. Jämfört med tidigare år dominerar skjutvapenvåld där främst yngre män drabbas. Orsakerna kan sökas i konflikter mellan kriminella nätverk med bas i bostadsområden där många lever med sårbara livsvillkor.

Narkotikan har en mycket viktig roll i den kriminella ekonomin. Samtidigt går det inte att slå fast om bruket av narkotika ökar eller minskar. Det saknas främst data om vuxnas användning. Narkotikan utgör en viktig inkomstkälla för de kriminella nätverk som växt fram under 2000-talet. Även nya former av kriminella inkomstformer, som välfärdsbrottslighet, växer i omfattning.

Det finns stora skillnader vad gäller trygghet och otrygghet i Stockholms län. Olikheterna gäller dels olika befolkningsgrupper där kvinnor, unga, personer med utländsk bakgrund och boende i flerfamiljshus känner störst otrygghet. Dels mellan kommuner där otryggheten även uppvisar samband med livskvalitetsbrott. Desto fler brott desto högre otrygghet. Otryggheten varierar också åt mellan områden med olika livsvillkor. Högst andel otrygga finns i de socioekonomiskt svagaste delarna av staden.⁴¹ Många hushåll i dessa områden lever med en trippel utsatthet. Förutom att livsvillkoren i sig begränsar deras möjligheter att utveckla fullgoda liv, lever många av dem i bostadsområden med stark påverkan av lokalt organiserad kriminalitet. Särskilt allvarligt är det i områden där det förekommer skjutningar.

40 Mellan 1990 och 2014 steg antalet anmälda brott med cirka 25 procent. Det skall vägas mot den kraftigt ökade befolkningen i länet.

41 Bremberg och Löfvenius (2018) Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm.

Även om det i vissa områden med sårbara livsvillkor växt fram en för svenska förhållanden ny typ av kriminell organisering och maskulin subkultur, finns det inga enkla samband med brottsutvecklingen generellt. En överväldigande del av befolkningen i dessa områden begår inte brott. Segregationsprocesser kan dock leda till att fler individer och familjer med många riskfaktorer och färre skyddsfaktorer för ohälsa, normbrytande beteende och brottslighet tvingas bosätta sig i vissa områden. Om den institutionella och kollektiva förmågan dessutom är svag är risken stor att de inte får det stöd som behövs. Den allt tydligare geografiska uppdelningen av befolkningsgrupper med stora skillnader i livsvillkor riskerar även att utlösa sociala spänningar och hota sammanhållningen i samhället.⁴²

Typområden

Med utgångspunkt i ovanstående slutsatser samt det omfattande kartmaterial som byggts upp i en kartdatabas kan fem typområden med olika brottsproblematik och trygghetssituation identifieras:

- ▶ Innerstads- och centrumproblematik. Livskvalitetsbrotten är många och koncentrerade till vissa områden och platser. Brottsligheten hänger samman med innerstadens olika funktioner som knutpunkt för transporter, konsumtion, turism, sport och nöjesliv. Boende har goda livsvillkor men kan känna otrygghet vid vissa tidpunkter och på vissa platser.
- ▶ Problematik knuten till utsatta områden. Det förekommer flera olika former av livskvalitetsbrott. Problem med öppen narkotikaförsäljning är främst koncentrerad till lokala köpcentra. Kriminalitet påverkar lokalsamhället. Konflikter och skjutningar kan leda till stor oro och otrygghet. Den är främst knuten till vissa platser. Sårbara livsvillkor och låg kollektiv förmåga kan öka otryggheten.
- ▶ Områden med riskproblematik. Det finns flera tecken på en negativ utveckling. Öppen narkotikaanvändning förekommer, skadegörelse, ungdomshäng och konflikter skapar otrygghet på vissa platser. Det sker en ökad utflyttning som följd av problemen.
- ▶ Transportnodproblematik. Livskvalitetsbrott är knuten till kollektivtrafik och hållplatser eller stationsområden. I vissa fall är den en del av en förortsproblematik med öppna drogscener. De som i stor utsträckning använder kollektivtrafik, som kvinnor, unga och män med utländsk bakgrund, känner större otrygghet än andra grupper.
- ▶ Områden med låg eller ingen brottsproblematik. Förekomsten av livskvalitetsbrott är låg. Inbrott, fordonsbrott och skadegörelse förekommer. Många lever under goda livsvillkor, har en stark egen och kollektiv förmåga och känner trygghet i sitt bostadsområde.

42 Dikec, (2017)

Dessa olika typområden kan i varierande omfattning överlappa varandra. Gemensamma problembilder synliggör behovet av samverkan på både regional och lokal nivå.

Slutsatser utifrån mål och syfte

Mål

Målet för detta arbete är att utforma en modell för en återkommande, årlig jämförbar strategisk lägesbild av utvecklingen kring brott, droger och kopplingen till risk- och skyddsfaktorer. Genom att ta fram en gemensam lägesbild har en samverkansmodell utvecklats där regionala och kommunala deltagare lämnat och gemensamt analyserat material samt utvecklat ett kartbaserat verktyg. Det har skapats en gemensam plattform för ett fortsatt strategiskt lägesbilsarbete.

Syfte

Syftet är att genom analys, sammanställning och visualisering av data gemensamt identifiera brottsområden och platser som vinner på en utvecklad samverkan mellan lokala och regionala aktörer och erbjuda incitament för utveckling.

Baserat på rapportens analys föreslås följande brottsområden för en utvecklad samverkan mellan regionala och lokala aktörer:

- ▶ Dödligt våld med särskilt fokus på skjutvapenvåld. Skjutvapenvåldet har ökat kraftigt i Stockholms län och leder till stor otrygghet i samhället. Det finns ett stort behov av att stärka samhällets förmåga att minska kriminella konflikter och skjutvapenvåld.
- ▶ Narkotika och öppna drogsener. Narkotika har en viktig roll i den kriminella ekonomin. Kunskaperna om narkotikamarknaden är begränsad. Öppna drogsener är platser som skapar otrygghet och leder till följbrottslighet.
- ▶ Kriminella nätverk. Kriminella nätverk med bas i områden med allvarlig brotts- och otrygghetsproblematik är drivande i narkotikahandel och skjutvapenvåld. Det är centralt att stoppa insocialisering och utveckla avhoppbar verksamhet för att begränsa deras verksamhet. Det är viktigt att identifiera nya delar av nätverkens kriminella ekonomi som exempelvis välfärdsbrott.
- ▶ Socialt och brottsförebyggande arbete. Det krävs en kraftsamling kring bostadsområden med allvarlig brotts- och otrygghetsproblematik. Strategier för att stärka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer måste utvecklas. Möjligheter att begå strategiska brott skall begränsas.
- ▶ Otrygghet i bostadsområden, kollektivtrafik och transportnoder. Otryggheten är ojämnt fördelad i samhället. Vissa grupper och miljöer är mer utsatta än andra. Trygghetsarbetet måste anpassas till lokala förhållanden och utsatta grupper.

Flera av dessa brotts- och problemområden är sammanflätade och koncentreras till vissa geografiska områden och platser. Genom kartportalen kan områden visuellt identifieras genom att lägga olika kartlager på varandra och relateras till de typområden som identifierats. Baserat på befintlig empiri har det emellertid inte varit möjligt att utveckla mer avancerade metoder för att identifiera och beskriva problembilder för specifika platser.⁴³ För det krävs ett metodologiskt utvecklingsarbete. För att utveckla mer djupgående lokala analyser bör även geodata kunna delas med kommuner samt ett metodstöd för rumslig analys tas fram. Tillsammans med de kunskaper kommuner och lokala aktörer besitter kan mer djupgående analyser genomföras.

Rekommendationer

Följande rekommendationer ges för det fortsatta arbetet:

- ▶ Kartlägg mer noggrant användningen av och marknaden för narkotika i Stockholms län.
- ▶ Genomför en årlig samägd trygghetsundersökning i länet som möjliggör analys på lokal nivå.
- ▶ Lyft in brottsförebyggande perspektiv i arbetet med en kommande regional utvecklingsplan för Stockholms län (RUFS) samt i kommande översiktsplaner.

43 På grund av olika geografiska indelningsgrunder (basområden, DeSO och RegSO) tillåter det empiriska materialet inte mer sammansatta index eller mångdimensionella mått. För detta krävs samstämmighet i områdesindelning

Referenser

- Andersson, R. och Kährrik, A. (2015) Widening gaps: segregation dynamics during two decades of economic and institutional change in Stockholm i Tammaru m.fl. (2015) *Socio-Economic Segregation in European Capital Cities*, Routledge
- Boverket (2022) *Trygghet – ett mångtydigt begrepp*. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetskapande-atgarder/trygghet-och-brott/trygghetsbegreppet/> Hämtad 2022-09-14.
- Bremberg, E. och Löfvenius, J. (2018) *Trygghet och kollektiv förmåga i Stockholms stad*, Delrapport från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm <https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/utredningar-och-rapporter/social-hallbarhet/tryggare-tillsammans---trygghet-och-kollektiv-formaga-i-stockholms-stad---delrapport-fran-kommissionen-for-socialt-hallbart-sthlm.pdf>
- Brå (2018) *Utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö 2006-2017. En rapport om utsatthet, otrygghet och förtroende utifrån Nationella trygghetsundersökningen*. Rapport 2018:9. Stockholm, Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2021) *Narkotikamarknader – En studie av smuggling, gatuförsäljning, internethandel och köpare*, Brå, Rapport 2021:10, Stockholm, Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2021) *Strategiska brott bland ungdomar på 2010-talet och faktorer av betydelse för att lämna ett kriminellt liv*, Rapport 2021:5. Stockholm, Brottsförebyggande rådet. <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2021-04-13-strategiska-brott-bland-ungdomar-pa-2010-talet.html>
- Brå <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/mord-och-drap.html#regioner>
- CAN (2021) *Användning och beroendeproblematik av alkohol, narkotika och tobak, En studie med fokus på år 2021*, CAN rapport 209.
- Dikec, M. (2017) *Urban Rage: The Revolt of the Excluded*, Yale University Press
- Fors, S., Almquist, Y.B. och Brännström, L. (2019) Coexisting Social, Economic, and Health-Related Disadvantages in More than 2.4 Million Swedes: Combining Variable-Centred and Person-Centred Approaches i *Social Indicators Research* (2019) 143:115–132.

- Gerell, M., Hallin, P-O., Nilvall, K. och Westerdahl, S. (red.) (2020) *Att vända utvecklingen – från utsatta områden till trygghet och delaktighet*, MAPIUS 26
- Gerell, M. (2020) *Brottslighet som särskilt präglar utsatta områden i Gerell, M. m.fl. (red.) Att vända utvecklingen – från utsatta områden till trygghet och delaktighet*, MAPIUS 26
- Gynne, C., Berg, G., Gustafsson, C. och Karlsson, R. (2021) *Kartläggning och lägesbild i lokalt brottsförebyggande arbete*, Brottsförebyggande rådet
- Haandrikman, K., Costa,R., Malmberg, B. Farner Rogne, A. och Sleutjes, B. (2021): Socio-economic segregation in European cities. A comparative study of Brussels, Copenhagen, Amsterdam, Oslo and Stockholm, *Urban Geography*, DOI: 10.1080/02723638.2021.1959778
- Hallin, P-O. och Westerdahl, S (2020) *Utsatta livsvillkor i Gerell, M. m.fl. (red.) Att vända utvecklingen – från utsatta områden till trygghet och delaktighet*, MAPIUS 26
- Hallin, P-O. (2020) Utsatthetens konsekvenser i Gerell, M. m.fl. (red.) *Att vända utvecklingen – från utsatta områden till trygghet och delaktighet*, MAPIUS 26
- Innes, M. (2014) *Signal Crimes: Social Reactions to Crime, Disorder, and Control*, Oxford University Press
- Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, 2015–2017. <https://start.stockholm/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/utredningar-och-rapporter/hallbarhet/social-hallbarhet/>
- Socialstyrelsen (2021) Statistik om ekonomiskt bistånd 2021 <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2022-6-7999.pdf>
- Socialstyrelsen (2021) *Statistik om dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar 2012–2020* <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2021-11-7650.pdf>
- Socialstyrelsen (2022) *Socialstyrelsens statistikdatabas*. Yttre orsaker till skador och förgiftningar, Sluten och/eller specialiserad öppenvård, Antal patienter/100 000 inv, X85-Y09 Övergripen av annan person, Stockholms län, Ålder: 0-85+, Båda könen.
- SOU 2016:55 (2016) *Det handlar om jämlik hälsa*. Utgångspunkter för Kommissionens vidare arbete: Delbetänkande från Kommissionen för jämlik hälsa. Socialdepartementet.
- SOU 2017:47 (2017) *Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa – Förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa*. Socialdepartementet.

